

Riktlinjer för ekonomiskt bistånd

[Dubbelklicka här för att infoga en bild]

© Köpings kommun

Antagen av:

Social- och arbetsmarknadsnämnden, 2018-05-30, § 48

Innehåll

1	Inledning	7
1.1	Riktlinjernas syfte och tillämpning	7
1.2	Lagar och allmänna råd	7
1.3	Utgångspunkter för arbetet	7
2	Allmänt om uppdraget	11
2.1	Hjälp till självförsörjning	11
2.1.1	<i>Förutsättningar för rätt till ekonomiskt bistånd</i>	11
2.2	Prövning av rätten till ekonomiskt bistånd	12
2.2.1	<i>Avslag på ansökan</i>	12
2.3	Förebygga felaktiga utbetalningar	12
3	Försörjningsstöd	14
3.1	Riksnorm	14
3.2	Särskilda skäl till att beräkna kostnader till en högre nivå	15
3.3	Särskilda skäl till att beräkna kostnader till en lägre nivå	16
3.4	Skäligena kostnader utanför riksnormen	16
3.4.1	<i>Boende</i>	16
3.4.2	<i>Hushållsel</i>	16
3.4.3	<i>Hemförsäkring</i>	17
3.4.4	<i>Avgift till fackförening och arbetslöshetskassa</i>	17
3.4.5	<i>Arbetsresor</i>	17
3.4.6	<i>Övriga resor</i>	17
3.5	Boendekostnader och olika boendeformer	17
3.5.1	<i>Hysesrätt</i>	19
3.5.2	<i>Bostadsrätt eller fastighet</i>	19
3.5.3	<i>Andrahandsboende eller hyra av fastighet</i>	19
3.5.4	<i>Delad lägenhet</i>	20
3.5.5	<i>Inneboende</i>	20
3.5.6	<i>Vuxet hemmaboende barn eller förälder boende hos barn</i>	20
3.5.7	<i>Andra boendeformer</i>	21
3.5.8	<i>Tillfälligt boende</i>	21
3.5.9	<i>Byte till dyrare bostad</i>	21
3.6	Ekonomiskt bistånd vid vistelse på institution/inackordering/akut boende	22
3.6.1	<i>Fickpengar</i>	22
3.6.2	<i>Kostnader för egen bostad vid vistelse på institution m.m.</i>	22
3.6.3	<i>Egenavgift vid vård och behandling i HVB</i>	22
3.6.4	<i>Egenavgift vid stöd-/omvårdnadsboende</i>	22
3.6.5	<i>Avgift vid sjukhusvård</i>	23
3.7	Nödprövning och akut bistånd	23
3.7.1	<i>Personer som tillfällig vistas i kommunen</i>	24
3.8	Beslut som löper över flera månader	24
3.9	Utlandsvistelse	24
4	Bistånd till livsföring i övrigt	25
4.1	Begravningskostnad	25
4.1.1	<i>Avliden som omfattas av lag om mottagande av asylsökande m.fl.</i>	25
4.2	Dator och internet	26
4.3	Diskmaskin	26
4.4	Flyttkostnader	26
4.5	Färdtjänstavgift	26
4.6	Förskoleverksamhet och barnomsorg	26
4.7	Glasögon	27
4.8	Hemtjänstavgift	27
4.9	Hemutrustning	27

4.10	Juridiska kostnader och stämpelavgifter	28
	4.10.1 Advokatkostnader	28
	4.10.2 Stämpelavgifter	28
	4.10.3 Identifikationshandlingar	28
4.11	Kläder och skor utöver vad som ingår i försörjningsstödet	29
	4.11.1 Klädustrustning	29
	4.11.2 Klädustrustning inför institutionsvistelse	29
	4.11.3 Behov av särskilda kläder eller skor	29
4.12	Läkarvård och medicinkostnad	29
4.13	Magasineringskostnad	29
4.14	Psykoterafikostnader	30
4.15	Rekreation	30
4.16	Resor	30
	4.16.1 Resa till begravning	30
	4.16.2 Resor i samband med umgänge med barn	30
	4.16.3 Sjukresor	31
4.17	Skolkort	31
4.18	Reparationskostnader för hyresrätt	31
4.19	Skulder	31
	4.19.1 Vid hyresskuld	32
4.20	Spädbarnsutrustning	32
4.21	Tandvård	33
	4.21.1 Akut tandvård	33
	4.21.2 Nödvändig tandvård	33
	4.21.3 Beslut om tandvård	34
4.22	Tekniska hjälpmedel	35
4.23	Telefonabonnemang	35
4.24	Tvättmaskin	35
5	Olika gruppers rätt till ekonomiskt bistånd	36
5.1	Barn som lever i familjer med långvarigt bistandsbehov	36
5.2	Arbets sökande	36
	5.2.1 Unga arbets sökande	37
	5.2.2 Arbets sökande med otillräcklig a-kassa eller ALFA-kassa	37
	5.2.3 Arbets sökande med sociala- och medicinska problem	37
5.3	Föräldralediga	37
5.4	Sjukskrivna	38
5.5	Personer med beroendeproblematik	38
5.6	Personer med psykisk ohälsa	39
5.7	Vålds utsatta	39
5.8	Studerande	40
	5.8.1 Svenska för invandrare, SFI	40
	5.8.2 Studerande under studieuppehåll	40
	5.8.3 Ungdomar under 21 år som går i skolan	41
5.9	Personer som är 65 år och äldre	41
5.10	Företagare och personer med fria yrken	41
5.11	Inskrivna för kriminalvård eller rättspsykiatrisk vård	42
	5.11.1 Hyreskostnader för inskrivna för kriminalvård eller rättspsykiatrisk vård ...	42
	5.11.2 Intensivövervakning med elektronisk kontroll (IÖV)	43
	5.11.3 Skyddstillsyn med särskild föreskrift, s.k. kontraktsvård	43
	5.11.4 Samhällstjänst	44
5.12	Utländska medborgare	44
	5.12.1 Med uppehållstillstånd	44
	5.12.2 Utan uppehållstillstånd	44
	5.12.3 Asylsökande och övriga personer som sökt uppehållstillstånd	44
5.13	Nyanlända invandrare	45
	5.13.1 Ersättning efter att etableringsplanen är slut	45

5.14	EU-medborgare	45
	5.14.1 Yrkesverksamma personer.....	46
	5.14.2 Egenföretagare.....	47
	5.14.3 Arbetsökande.....	47
	5.14.4 Icke yrkesverksamma personer.....	47
	5.14.5 Tillfällig vistelse i Sverige.....	47
	5.14.6 Akut nödsituation.....	48
6	Anvisningar för handläggning	49
6.1	Dokumentation	49
	6.1.1 Journalanteckningar.....	49
6.2	Information och rättssäkerhet	49
	6.2.1 Information i samband med ansökan.....	50
6.3	Ansökan	51
6.4	Utredning	52
6.5	Kontroller	53
6.6	Inkomstberäkning	53
	6.6.1 Inkomster som i sin helhet reducerar försörjningsstödet.....	54
	6.6.2 Inkomster som delvis reducerar försörjningsstödet.....	55
	6.6.3 Inkomster som inte reducerar försörjningsstödet.....	55
	6.6.4 Överskjutande inkomster från tidigare månader.....	56
	6.6.5 Arbetsinkomst för skolungdomar.....	56
6.7	Tillgångar	57
	6.7.1 Bil.....	57
	6.7.2 Fastighet, bostadsrätt, fritidshus.....	57
	6.7.3 Bankmedel, aktier, obligationer.....	58
	6.7.4 Bosparande.....	58
	6.7.5 Pensionssparande.....	58
	6.7.6 Barns inkomster och tillgångar.....	58
6.8	Utgifter	58
6.9	Hushållstyper	58
	6.9.1 Sammanboende med hushållsgemenskap.....	58
	6.9.2 Giftna men ej sammanboende.....	58
	6.9.3 Gymnasiestuderande ungdom.....	59
	6.9.4 Inneboende.....	59
	6.9.5 Person under 21 år som har bildat familj.....	59
	6.9.6 Hushåll där barn bor växelvis hos föräldrarna.....	59
6.10	Beslut	59
	6.10.1 Motivering av beslut.....	60
	6.10.2 Underrättelse om beslut.....	60
	6.10.3 Avslagsbeslut.....	60
6.11	Överklagan	61
6.12	Utbetalningsperiod och utbetalningssätt	62
6.13	Dagbelopp	62
7	Återkrav och återsökning	63
7.1	Återsökning hos Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten	63
7.2	Återkrav enligt SoL	63
	7.2.1 Återkrav enligt 9 kap. 2 § första stycket SoL.....	64
	7.2.2 Återkrav enligt 9 kap. 2 § andra stycket SoL.....	64
	7.2.3 Felaktig utbetalning – återkrav enligt 9 kap. 1 § SoL.....	65
7.3	Väcka talan om ersättning	65
	7.3.1 Kraveftergift.....	65
7.4	Bidragsbrott	65

1 Inledning

Riktlinjerna omfattar handläggning av ärenden inom området för ekonomiskt bistånd i Köpings kommun.

Av 4 kap. 1 § Socialtjänstlagen (SoL) framgår att den som inte själv kan tillgodose sina behov, eller få dem tillgodosedda på annat sätt, har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt. Den enskilde har i första hand ett eget ansvar att utnyttja alla de möjligheter som står till buds innan bistånd kan beviljas.

Arbetet med ekonomiskt bistånd syftar till att den som inte själv kan försörja sig ska tillförsäkras en skälig levnadsnivå och så snart som möjligt bli självförsörjande genom annan inkomst eller ersättning. Det innebär att biståndet både ska utformas för att avhjälpa det aktuella behovet och för att stärka den enskildes resurser och förutsättningar till självförsörjning och ett självständigt liv. Målet är att ekonomiskt bistånd ska vara en tillfällig hjälp vid korta perioder av försörjningsproblem.

1.1 Riktlinjernas syfte och tillämpning

Syftet med riktlinjerna är att skapa goda förutsättningar för en rättssäker handläggning och likvärdig bedömning gällande rätt till bistånd, bidragsnivå och insatser för stöd till självförsörjning. Riktlinjerna ska ge stöd och vägledning i arbetet.

Riktlinjerna anger vad som är skälig levnadsnivå i normalfallet. Enligt SoL ska dock en individuell behovsprövning alltid göras och om det finns särskilda skäl kan det motivera avsteg från riktlinjerna. De krav som ställs på den sökande ska anpassas efter den enskildes förmåga och förutsättningar.

Ny lagstiftning och rättsliga utslag i domstol måste beaktas fortlöpande.

1.2 Lagar och allmänna råd

De lagar som främst reglerar verksamheten och som riktlinjerna utgår från är:

- Socialtjänstlagen (SoL)
- Offentlighets- och sekretesslagen (OSL)
- Socialtjänstförordningen (SoF)
- Förvaltningslagen (FL)
- Kommunlagen (KL)

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd

Föreskrifter är bindande regler. Allmänna råd innehåller rekommendationer om hur en författning kan eller bör tillämpas.

1.3 Utgångspunkter för arbetet

Enligt portalparagrafen 1 kap 1 § SoL ska samhällets socialtjänst på demokratins och solidaritetens grund främja människors ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor och aktiva deltagande i samhällslivet. Socialtjänsten ska under hänsynstagande till människans ansvar för sin och andras sociala situation

inriktas på att frigöra och utveckla enskildas och grupper egna resurser. Verksamheten ska bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet.

Nedan följer några viktiga utgångspunkter som ska beaktas inom socialnämndens verksamheter.

Barnperspektiv

Socialnämnden ska i samtliga beslut och åtgärder som direkt eller i förlängningen berör barn ha ett barnperspektiv som sätter det enskilda barnet i fokus. Allt arbete ska bedrivas i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen). Arbetet ska även följa bestämmelserna i 1 kap 2 § SoL om att särskilt beakta barnets bästa, som utgår från artikel 3 i barnkonventionen, samt 11 kap 10 § SoL om barnets rätt att komma till tals.

Barnperspektivet innebär att arbetet ska göras med särskild beaktning till barnets situation, behov, intressen och åsikter. I det ingår även att göra en bedömning av vilka konsekvenser ett beslut kan få för barnet. Vilka överväganden som gjorts och hur dessa påverkar beslutet ska alltid dokumenteras.

I arbetet med försörjningsstöd är det viktigt att utifrån barnperspektivet särskilt stödja föräldrarna i att bli självförsörjande. Att ha ett barnperspektiv i handläggningen av ekonomiskt bistånd innebär att:

- Samtala med föräldrarna om det faktum att forskning visat att barn på olika sätt riskerar att påverkas negativt om familjen blir långvarigt beroende av försörjningsstöd.
- Dokumentera hur barnets behov har beaktats, vilka överväganden som gjorts och hur detta har påverkat beslutet. Detta är särskilt viktigt vid el- och hyresskulder och gäller såväl bifalls- som avslagsbeslut.
- Bevaka barns behov inom särskilt viktiga områden, t ex boende, umgänge med föräldrar, hälsa, fritidsaktiviteter och ungdomars ferieinkomster.
- Informera om kommunala sommarjobb och kommunala verksamheter för barn och unga.

Samverkan

Samverkan är centralt för socialnämndens verksamheter, såväl intern som extern. Detta för att skapa en helhetssyn på den enskildes behov och förmåga samt på hur behoven bäst kan tillgodoses.

All samverkan med externa myndigheter, organisationer och insatser ska ske med den enskildes samtycke. Om det finns behov av bistånd från flera enheter inom socialtjänsten, ska samverkan ske över enhetsgränser i samråd med den enskilde.

Bemötande

Av 1 kap 1 § SoL framgår att socialtjänstens verksamhet ska bygga på respekt för människans självbestämmande rätt och integritet. Varje individ ska i kontakt med socialtjänsten få ett respektfullt och förtroendeingivande bemötande. Det är också viktigt att dokumentation utformas med respekt för den enskilde. Information om socialtjänstens verksamhet ska finnas tillgänglig och handläggare ska erbjuda hjälp att förmedla informationen utifrån den enskildes behov. Om någon enskild

av misstag vänder sig till fel myndighet bör myndigheten hjälpa den enskilde till rätta.

Delaktighet

Den enskildes rätt till delaktighet i handläggning och insatser är en viktig princip inom socialtjänstens arbete och är avgörande för den enskildes rättsäkerhetsskydd. Den enskildes rätt till delaktighet innebär att utredning och insatser ska genomföras tillsammans med den enskilde och att stor vikt ska läggas vid den enskildes inflytande och självbestämmande. Rätten till delaktighet medför också att den enskilde har rätt att få ta del av dokumentation under ärendets gång samt att få antecknat om den enskilde anser att någon uppgift är felaktig.

Den enskilde ska i kontakt med socialtjänsten rutinemässigt informeras skriftligt eller muntligt om sina rättigheter att få ta del av sin journal samt om möjligheten att överklaga ett beslut.

Våld i nära relation

Av 5 kap 11 § SoL framgår att socialnämnden:

- Ska verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp
- Särskilt ska beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation
- Ansvarar för att ett barn som utsatts för brott och barnets närstående får det stöd och hjälp som de behöver
- Särskilt ska beakta att ett barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är offer för brott och ansvara för att barnet får det stöd och den hjälp som barnet behöver.

Personal som arbetar inom socialtjänsten ska ha relevant kunskap om våldets mekanismer och kunna bemöta en person som är våldsutsatt utifrån dennes situation. Alla handläggare ska ha teoretiska kunskaper för att kunna göra en initial bedömning om det föreligger omedelbar risk för våld eller hot om våld. Om det finns risk för hot och våld ska en risk- och säkerhetsbedömning göras. Handläggarna ska använda sig av FREDA- kort frågor för att kunna identifiera våld. Om det framkommer uppgifter om våld mot en vuxen som har barn eller mot barn ska en anmälan alltid göras samma dag till socialnämndens enhet för barn och unga.

Rapporteringskyldighet/lex Sarah

Alla som arbetar inom socialtjänstens verksamheter ska medverka till att den verksamhet som bedrivs är av god kvalitet. Den som fullgör uppgifter inom verksamheten ska genast rapportera om han eller hon uppmärksammar eller får kännedom om ett missförhållande som berör den som får, eller kan komma ifråga för insatser inom verksamheten.

Med missförhållanden, som ska rapporteras enligt 14 kap 3 § SoL och 24 b § LSS, ska avses såväl utförda handlingar som handlingar som någon av försummelse eller av annat skäl har underlåtit att utföra och som innebär eller har inneburit ett hot mot eller har medfört konsekvenser för enskildas liv, säkerhet, fysiska och

psykiska hälsa. Med en påtaglig risk för ett missförhållande, som också ska rapporteras, ska avses att det är fråga om en uppenbar och konkret risk för ett missförhållande.

Hanteringen av missförhållanden och avhjälpande av missförhållanden kallas lex Sarah. Syftet med lex Sarah är att kontinuerligt utveckla verksamheter, rätta till eventuella missförhållanden samt förhindra att liknande missförhållanden uppkommer igen. Syftet är också att bidra till att den enskilde får insatser av god kvalitet samt att skydda den enskilde från missförhållanden.

Kommunens ansvar

Kommunen har det yttersta ansvaret för att personer som bor eller vistas i kommunen får det stöd de behöver. Det medför inte någon inskränkning på andra huvudmäns ansvar, men innebär att det är kommunens ansvar att tillgodose en enskilds behov om det är oklart vilken huvudman som ska hjälpa den enskilde.

Huvudprincipen är att det är den kommun där den enskilde är stadigvarande bosatt eller har starkast anknytning till som ansvarar för att den enskilde får stöd och insatser, även om personen tillfälligt vistas i en annan kommun. Det gäller t ex när socialtjänsten i en kommun har placerat en person i ett omsorgsboende i en annan kommun. Det är då den placerande kommunen som står för insatsen, de kostnader som är förknippade med insatsen och stöd i samband med att insatsen avslutas. Bosättningskommunens ansvar kvarstår även för personer som tillfälligt vistas utanför landets gränser, men är bosatta i Sverige. Bosättningskommunen ansvarar även för dödsboanmälan till Skattemyndigheten.

Den kommun där en person är folkbokförd ansvarar för stöd och hjälp till den enskilde under tiden som han eller hon avtjänar straff på kriminalvårdsanstalt. Om den enskilde inte återvänder till folkbokföringskommunen efter avslutat straff, övergår ansvaret efter en övergångsperiod till vistelsekommunen. I situationer där en person har flyttat till en annan kommun, men är fortsatt folkbokförd i kommunen (s.k. kvarskrivning), är det den nya bosättningskommunen som har det yttersta ansvaret för stöd och insatser till den enskilde.

I akuta situationer kan det vara nödvändigt att ge stöd och insatser till personer som endast vistas tillfälligt i kommunen. Det gäller t ex i akuta situationer, där den enskilde kan behöva ekonomiskt bistånd till biljett hem, mat och eventuellt nattlogi. Bestämmelsen om vistelsekommunens ansvar gäller även för personer som vistas i Sverige, men som inte är bosatta här.

2 Allmänt om uppdraget

Det huvudsakliga uppdraget är att hjälpa enskilda personer att undanröja det som hindrar dem från att klara sin egen försörjning och att under tiden pröva deras rätt till ekonomiskt bistånd. För att kunna hjälpa en enskild person att bli självförsörjande är det därför av största vikt att så snabbt som möjligt utreda vad den enskilde har för försörjningshinder.

2.1 Hjälptill självförsörjning

Utgångspunkten för arbetet är att arbetslinjen ska gälla och att människor både vill och kan ta ansvar för sin egen försörjning. Verksamhetens främsta uppgift är därför att genom aktiva insatser, motivationshöjande arbete och förändringsarbete skapa förutsättningar för den enskilde att ta detta ansvar.

Den enskilde ska erbjudas relevanta insatser och ska utifrån sina förutsättningar, fullfölja dessa insatser. Verksamma insatser ska tillhandahållas både för att rehabilitera icke arbetsföra personer och för att stärka arbetsföra personers anställningsbarhet och återinträde på arbetsmarknaden. De krav som ställs på personer som ansöker om försörjningsstöd ska motsvara de krav som samhället ställer på andra personer i motsvarande situation. Det innebär att den enskilde t ex ska redovisa sin närvaro i beslutade insatser, anmäla frånvaro samt uppvisa läkarintyg vid sjukskrivning.

En förutsättning för att den enskilde ska få rätt slags stöd är att en grundlig utredning har gjorts av hans eller hennes resurser, förutsättningar och försörjningshinder. Med utgångspunkt av utredningens resultat ska handläggaren upprätta en individuell plan för hur personen ska bli självförsörjande. Den gemensamt upprättade planen ska utgå ifrån den snabbaste vägen till självförsörjning.

Den individuella planen ska som huvudregel följas upp varje månad genom telefonsamtal med den sökande och samverkansaktörer samt att personen lämnar in handlingar som styrker att planering fullföljs. Den individuella planen ska uppdateras skriftligen var tredje till var sjätte månad.

2.1.1 Förutsättningar för rätt till ekonomiskt bistånd

För att ha rätt till bistånd ska den enskilde göra vad personen kan för att bidra till sin egen försörjning. Det ekonomiska biståndet ska fungera som ett yttersta skyddsnet för människor som har tillfälliga försörjningssvårigheter och det är endast den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt som har rätt till bistånd för sin försörjning och sin livsföring i övrigt. Huvudprincipen är alltså att den enskilde måste utnyttja alla de möjligheter som normalt står till buds för att försörja sig själv. Det innebär bland annat att den enskilde ska ha sökt andra former av bidrag som finns, såsom bostadsbidrag, studiemedel eller arbetslöshetsersättning, innan den enskilde är berättigad till ekonomiskt bistånd. I normalfallet innebär det också att den enskilde ska stå till arbetsmarknadens förfogande, d.v.s. vara inskriven hos Arbetsförmedlingen, aktivt söka arbeten samt vid behov delta i annan lämplig insats i enlighet med upprättad handlingsplan.

Människor har som regel betydande resurser även då det finns problem i livet av olika slag. För att socialtjänsten ska ställa andra krav än de som ställs på andra

arbetslösa ska problematiken vara allvarlig och omfattande. Sådana skäl kan t ex vara ett allvarligt missbruk eller svår psykisk och fysisk ohälsa. För att ha rätt till bistånd ska dessa personer medverka till planering i syfte att bli arbetsföra eller medverka till att få annan ersättning från det generella socialförsäkringssystemet.

För att arbetsförmåga ska godkännas vid sjukdom ska en person ha ett relevant läkarintyg eller läkarutlåtande som styrker arbetsförmåga att arbeta eller att delta i aktiviteter. För att vara berättigad till försörjningsstöd ska personen medverka till behandling och rehabilitering i syfte att bli arbetsför. Vid långvarig eller kronisk sjukdom som innebär arbetsförmåga krävs att den enskilde medverkar till att få ersättning från det generella socialförsäkringssystemet.

2.2 Prövning av rätten till ekonomiskt bistånd

Arbetet med ekonomiskt bistånd innebär i hög utsträckning myndighetsutövning och ställer höga krav på rättssäkerhet, gemensamt förhållningssätt och likvärdiga bedömningar. Prövningen av rätten till bistånd görs efter utredning.

Handläggningen ska präglas av tydlig information, noggranna kontroller och korrekt dokumentation.

2.2.1 Avslag på ansökan

Om den enskilde inte bedöms uppfylla förutsättningarna för rätt till försörjningsstöd ska ansökan avslås. Som huvudregel avslås ansökan för hushållet som helhet. Det är viktigt att avslagsbeslut fattas och att den enskilde får information om hur han eller hon kan överklaga beslutet.

Nödprövning kan ske efter ansökan av den enskilde. Efter bedömning i det enskilda fallet kan reducerat försörjningsstöd beviljas för att tillgodose basala behov som exempelvis mat och hyra för att ge sökande möjlighet att reda upp den omedelbara situationen.

2.3 Förebygga felaktiga utbetalningar

Felaktiga utbetalningar kan uppkomma av olika orsaker. De kan uppstå till följd av att den sökande medvetet lämnar oriktiga uppgifter, genom att den sökande saknar kunskap om regelsystemet eller genom brister i ärendehantering. Felaktiga utbetalningar ska förebyggas genom tydlig information och vägledning till de sökande om vad som gäller samt genom noggranna kontroller före utbetalning.

Varje sökande ska ges tydlig information både om sin rätt till bistånd och om sin skyldighet att lämna korrekta och fullständiga uppgifter samt skyldighet att anmäla ändrade förhållanden. Sökande ska också få tydlig information om konsekvenserna om han eller hon lämnar oriktiga uppgifter eller låter bli att anmäla ändrade förhållanden. Alla sökande ska underteckna en bekräftelse på att hon eller han har tagit del av informationen och förstått den.

Att kontrollera de uppgifter som sökande lämnar i samband med ansökan om bistånd ingår som en del i utredning innan beslut fattas. Uppgifter som ska kontrolleras är bland annat identitet, uppehållstillstånd/registrerad uppehållsrätt, vistelse, boende, folkbokföring samt vårdnadshavare för barn i hushållet. Dessutom ska kontroll av inkomster och tillgångar göras.

Vissa omständigheter som kan leda till felaktiga utbetalningar bör särskilt uppmärksammas. Det gäller att den sökande undanhåller att han eller hon är sammanboende, att barn som uppges ingå i hushållet inte vistas i hushållet, att den sökande har inkomster av anställning eller svartarbete, undanhåller tillgångar eller samtidigt uppbär ekonomiskt bistånd i annan kommun.

3 Försörjningsstöd

Försörjningsstöd beslutas enligt 4 kap 1 och 2 §§ SoL. Skäligen kostnader specificeras i 4 kap 3 § SoL. Försörjningsstödet består av två delar; riksnorm, samt övrigt försörjningsstöd till skäligen kostnader för ett antal regelbundet återkommande behovsposter. Hur stort försörjningsstöd ett hushåll är berättigat till beror på hushållets kostnader och inkomster. I normalfallet summeras riksnormen för hushållets medlemmar med godkända tilläggs-kostnader, därefter räknas hushållets samlade inkomster av från summan. Försörjningsstödet motsvarar det belopp som utgörs av skillnaden mellan godkända kostnader och inkomster enligt följande beräkning:

$$\begin{aligned}
 &+ \text{Riksnorm för hushållets medlemmar} \\
 &+ \text{Hushållets skäligen tilläggs-kostnader} \\
 &- \text{Hushållets inkomster} \\
 &= \text{Beviljat försörjningsstöd}
 \end{aligned}$$

Nivån på försörjningsstödet ska inte överstiga vad en låginkomsttagare i allmänhet har råd att kosta på sig. Det gäller såväl kostnader inom försörjningsstödet som ekonomiskt bistånd till livsföring i övrigt. Bidrag utöver riksnorm ska utges restriktivt.

3.1 Riksnorm

Den del av försörjningsstödet som utgör den så kallade riksnormen omfattar sex budgetposter för vuxna och sju budgetposter för barn och ungdomar. I Köpings kommun tillämpas inte en sänkning av beloppen för att barn äter lunch i förskola och skola. Följande poster ingår normen:

Livsmedel

Utgångspunkten är en näringsmässigt fullvärdig och varierad kost. Det förutsätts att all mat tillreds hemma. Vissa halvfabrikat ingår samt inköp av allt matbröd. Hänsyn har tagits till att ensamhushåll beräknas ha en något högre kostnad eftersom det kan bli dyrare än för flerpersonshushåll.

Kläder och skor

Avser att täcka det vardagliga behovet av kläder och skor under hela året. Även kostnader för skoreparationer och viss kemtvätt ingår samt vissa tillbehör som paraply, armbandsur och väskor. Ryggsäckar för barn och skolungdom ingår.

Lek och fritid

Avser sådana aktiviteter som det är rimligt att en låginkomsttagare på orten får möjlighet till. Exempel på aktiviteter, både inomhus och utomhus, kan vara att t ex gå på bio, lyssna på musik, läsa böcker, fika, besöka simhall etc. För yngre barn ingår t ex leksaker, spel, pussel, böcker, biobesök m.m.

Barn- och ungdomsförsäkring

Denna post ingår endast i normen avseende barn och ungdom.

Hygien

Avser kostnader för den personliga hygien, t ex tvål, tandkräm, blöjor och mensskydd. Även produkter som t ex plåster och solskyddsmedel ingår. Kostnaderna omfattar även hårklippning. Kostnad för preventivmedel ingår inte.

Förbrukningsvaror

Avser varor som behövs för rengöring av bostaden samt vård och skötsel av kläder och skor, såsom disk- och tvättmedel, dammsugarpåsar, glödlampor och skokräm.

Dagstidning, telefon, TV-avgift m.m.

I denna post ingår kostnader för en helårsprenumeration på en dagstidning, avgift för TV-licens samt kvartals- och samtalsavgift för telefon. Posten omfattar också vissa kostnader för att skicka kort och brev. Kostnader för internetabonnemang och dator ingår inte.

3.2 Särskilda skäl till att beräkna kostnader till en högre nivå

Om det i ett enskilt fall finns särskilda skäl kan försörjningsstödet enligt norm beräknas till en högre nivå. Det gäller när någon har förhöjda kostnader för en eller flera av de budgetposter som ingår i riksnormen och om dessa kostnader inte täcks av annan ersättning som handikappersättning, vårdbidrag eller underhåll. Bland annat motiverar följande skäl en förhöjning av normen:

- om den enskilde betalar avgift för skolmåltider
- om den enskilde av medicinska skäl har behov av dyrare kost
- om den enskilde på grund av funktionshinder eller andra skäl har svårigheter att upprätthålla kontakten med andra människor eller delta i samhällslivet och därför har extra utgifter för t ex telefon och tidningar eller fritidsaktiviteter, som inte täcks av annat särskilt stöd
- om det är en förutsättning för att en förälder ska kunna ha umgänge eller kontakt med sitt barn i en rimlig omfattning och därför har extra utgifter för t ex lek, fritid och telefon.
- om den enskilde har ett tillfälligt och visst behov av att köpa kläder och skor
- om ett spädbarn saknar nödvändig klädutrustning
- om den enskilde har tillfälligt höga kostnader, t ex för livsmedel, kläder och skor eller telefon, som beror på att han eller hon har varit utsatt för våld eller andra övergrepp av närstående eller för något annat brott.

Merkostnader för särskild kost vid vissa sjukdomar

Skälet till behov av särskild kost ska alltid styrkas med läkarintyg. Det ska framgå av intyget hur länge läkarens bedömning gäller. Tillägg görs en enligt Konsumentverkets beräkningar av merkostnader för särskild kost vid vissa sjukdomar. Om den sökande har väsentligt ökade matkostnader ska möjligheten till handikappersättning undersökas. Vid vissa sjukdomar kan den sökande vara i behov av särskilt näringstillskott. I de fall näringstillskott är ordinerat av läkare kan normen höjas med merkostnaden om det inte står helt klart att näringstillskottet ersätter vanlig mat och därmed inte innebär någon merkostnad. Merkostnader beviljas inte i de fall Försäkringskassan har beviljat ersättning för extra kostnader för specialkost.

Merkostnader för umgänge med barn

Avser kostnader för barn som i samband med umgänge med förälder tillfälligt är medlem i hushållet. Tillägget beviljas maximalt för sex dagar per månad.

Kostnader för umgänget som överstiger fem sammanhängande dygn eller totalt sex dygn under en månad ska i första hand regleras mellan föräldrarna eller via Försäkringskassan.

Tillägget beviljas utifrån överenskommelse med den andra föräldern, familjerätten eller dom från Tingsrätten och beräknas utifrån riksnormen. Vid gemensam vårdnad där barnet bor växelvis hos båda föräldrarna ska normalt inkomster och utgifter som rör barnet delas lika mellan föräldrarna. Ett halvt barnbidrag och halv månadsnorm för barnet räknas in i den biståndssökande förälderns normberäkning. Ansökan om inkomstprövat underhållsstöd vid växelvis boende ska göras till Försäkringskassan. Beträffande resor i samband med umgänge med barn, se avsnittet om resor under bistånd till livsföring i övrigt.

3.3 Särskilda skäl till att beräkna kostnader till en lägre nivå

Socialnämnden bör beräkna kostnaderna enligt riksnormen till en lägre nivå bland annat:

- om den enskilde hamnat i en akut nödsituation och endast behöver tillfälligt ekonomiskt bistånd
- om den enskilde har för avsikt att endast vara en kortare tid i vistelsekommunen
- om den enskilde inte har vissa kostnader för poster som ingår i riksnormen eller dessa är lägre än riksnormen, t ex under vistelse i heldygnsvård.

3.4 Skäliga kostnader utanför riksnormen

Vid behov ska skälig kostnad för följande budgetposter ingå i försörjningsstödet. Vad som ska räknas som skäliga kostnader måste avgöras efter en individuell bedömning av vad som är skäligt för just den personen eller det hushållet. Som huvudregel ska sökande varje månad visa verifikation på att nedanstående kostnader för föregående månad är betalda.

3.4.1 Boende

Utgångspunkten vid bedömning av skälig kostnad och boendestandard ska vara vad en låginkomsttagare på orten normalt har möjlighet att kosta på sig, samt hyresnivåer hos den lokala allmännyttan.

Behovsprövningen ska omfatta både kostnad och bostadsstorlek. För att förebygga uppkomsten av hyresskulder och för att rätt inkomst- och utgiftsberäkning ska göras avseende kommande månad ska sökanden som huvudregel styrka att föregående månads hyra är betald. Beträffande boendekostnader och boendeformer, se vidare speciellt avsnitt nedan.

3.4.2 Hushållsel

Huvudregeln är att bistånd beviljas till faktisk kostnad. När elkostnaden är oskäligt hög i förhållande till bostadens storlek och antal boende ska utredning göras för att klargöra vad den enskilde kan göra för att kunna sänka kostnaden. Vid bedömning av hur stor elförbrukning som är skälig, ska Konsumentverkets

beräkningar av skälig elförbrukning betraktas som riktvärden. Individuell bedömning ska alltid göras.

När vuxna som inte är gifta eller lever under äktenskapsliknande förhållanden delar lägenhet får en anpassning till förhållandena i det enskilda fallet göras utifrån hushållsstorlek. Den fasta avgiften för abonnemanget ska dock som regel lägenhetsinnehavaren stå för.

3.4.3 Hemförsäkring

Bistånd beviljas med faktisk kostnad till grundförsäkring som omfattar rättskydd, ansvar, överfall och egendomsskydd. Hemförsäkring beviljas med månadsbelopp oavsett betalningsperiod. Kostnaden för försäkringen ska vara skälig utifrån sökandes bostad- och familjestorlek. I de fall den sökande har års- eller halvårsinbetalningar ska denne uppmanas begära månadsinbetalningar.

Möjlighet till nedsatt premie via fackförening ska beaktas. Extra försäkringar såsom allrisk-, oturs och hemplusförsäkring etc. ingår inte i vad som betecknas som grundförsäkring. Alla som är folkbokförda på en adress och lever i någon form av hushållsgemenskap med lägenhetsinnehavaren, t ex unga vuxna som bor kvar hemma hos föräldrarna eller syskon/kamrater som delar lägenhet, täcks av lägenhetsinnehavarens hemförsäkring. Inneboende utgör undantag och ska uppmanas att skaffa en egen hemförsäkring.

3.4.4 Avgift till fackförening och arbetslöshetskassa

Bistånd till avgift till fackförening och arbetslöshetskassa kan efter individuell prövning beviljas med det belopp som gäller för den organisation den sökande tillhör. Den sökande ska dock innan beslut fattas uppmanas att undersöka och återkomma med besked om möjlighet till reducerad avgift.

3.4.5 Arbetsresor

Bistånd till resor beviljas inom ramen för försörjningsstödet om behov av resa föreligger för att kunna arbeta eller för att kunna delta i regelbundna aktiviteter för att komma i arbete. Personer som arbetar eller deltar i arbetssökarverksamhet inom gångavstånd från bostaden har inte rätt till bistånd för arbetsresor. Beträffande rimligt gångavstånd kan ca tre km utgöra en utgångspunkt.

Beroende på hur frekvent behovet av resor är kan bistånd beviljas antingen till reskassa eller till månadskort. Kostnaden för reskassa ska jämföras med kostnaden för månadskort och det billigaste alternativet ska väljas.

3.4.6 Övriga resor

Bistånd till resor beviljas inom ramen för försörjningsstöd om behov av resa föreligger för att kunna delta i aktiviteter tillsammans med sina barn, för rehabilitering eller behandling och som inte kan utföras inom rimligt gångavstånd från bostaden.

3.5 Boendekostnader och olika boendeformer

Bedömning av vad som är en skälig boendekostnad utgår från den enskildes faktiska kostnad och behov av boende. Utgångspunkten vid bedömning om vad som är en skälig boendestandard är vad en låginkomsttagare på orten normalt har möjlighet att kosta på sig. Om inga särskilda skäl föreligger ska högsta godtagbara boendekostnad enligt tabell i bilaga 1 vara vägledande.

Beslut om boendekostnad utöver skälig nivå ska omprövas var sjätte månad och var tredje månad om det är ett andrahandskontrakt. Tillsammans med boendekostnaden ska även prövas om storleken på bostaden är skälig. Vägledande boendestandard, köket ej inräknat, är ett rum per person, vuxen eller barn. Vid fler än ett barn ska en individuell bedömning ske, eftersom det ska beaktas att barn med stigande ålder kan ha behov av möjlighet till avskildhet. Yngre barn, eller syskon av samma kön, kan dela rum. Socialnämnden bör vid bedömningen ta hänsyn till ett barns behov av utrymme även hos den förälder där barnet enbart vistas under umgängestiden.

Om boendekostnaden bedöms vara oskälig och behovet av försörjningsstöd inte bedöms vara tillfälligt (mindre än tre månader) ska den sökande uppmanas att sänka sin boendekostnad. Innan ett hushåll ställs inför krav att förändra sin boendesituation ska följande förhållanden beaktas:

- Bostadens storlek i förhållande till familjemedlemmarnas antal
- Sociala konsekvenser av en flyttning. Det gäller både barnfamiljer och ensamstående vuxna med sociala problem. För barnfamiljer måste beaktas eventuella konsekvenser för t ex skolgång, barnomsorg och socialt nätverk
- Om en ensamstående vuxen, t ex med funktionshinder eller sociala problem och äldre med sviktande hälsa, har ett särskilt stort behov av kontinuitet i det sociala nätverket eller den fysiska miljön som hänger samman med det nuvarande boendet
- Om bostaden är anpassad till en boendes funktionshinder
- Bostadens bytesvärde
- Sökandes möjlighet att i framtiden med egna inkomster själv klara den höga hyran.

Om socialtjänsten efter ovanstående överväganden kommer fram till att sökanden ska uppmanas ändra sin bostadssituation ska skäligt rådrum ges för att genomföra flyttning eller på annat sätt sänka boendekostnaden. Skäligt rådrum är fyra månader och beslutet ska kommuniceras till den enskilde tillsammans med besvärshänvisning. Tid för skäligt rådrum kan förlängas om sökande under denna tid aktivt försöker sänka sina boendekostnader och särskild hänsyn kan tas till om den enskilde har begränsad möjlighet att bli godkänd som hyresgäst.

Den enskilde kan uppmanas att söka bostad även utanför kommunen, om det är nödvändigt för att sänka boendekostnaden. Om sökande har oskäligt högboendekostnad och bedöms kunna flytta, men avstår från försök att sänka sin boendekostnad, ska bistånd till hyran sättas ned i nivå med vad som ovan sägs om vägledande hyreskostnad.

Om en ungdom tecknar hyresavtal är huvudregeln att bistånd till boendekostnad inte beviljas om hyresavtalet tecknas under period då den sökande saknar inkomst och möjlighet att själv betala hyran. Undantag från huvudregeln kan göras om det föreligger starka sociala skäl till flyttningen.

3.5.1 Hyresrätt

Socialstyrelsen rekommenderar att skälig boendekostnad bör bedömas utifrån de faktiska boendekostnaderna och behovet av boende. I beräkningen av den faktiska hyreskostnaden för en hyresrätt bör hyra, uppvärmning och andra obligatoriska avgifter beaktas. Sökande ska uppvisa giltigt hyreskontrakt.

Avgift för parkeringsplats eller garage godtas inte, undantaget om kostnad för parkeringsplats/garage ingår i hyran och inte kan avtalas bort/sägas upp. I de fall då den enskilde inte kan säga upp parkeringsplats/garage som tillhör bostaden ska det utredas om parkeringsplatsen/garaget kan hyras ut.

Avgift för medlemskap i hyresgästföreningen godtas inte. Kostnad för kabel-TV och andra tillval ska inte godtas, utom i de fall då den enskilde inte har kunnat styra tillvalet. Hyrestillägg för lägenhetsunderhåll som beställts under period då den sökande har bistånd kan i undantagsfall beviljas. Hembesök för att bedöma lägenhetens skick bör göras innan godkännande. Om bedömning görs att personen inom en snar framtid kommer att kunna bli självförsörjande så bör personen kunna avvakta detta.

3.5.2 Bostadsrätt eller fastighet

Bostadsrätt eller fastighet är en realiserbar tillgång om den genom försäljning kan ge inkomster till försörjningen. Detta gäller även om bostadsrätten förvärvats genom ombildning från hyresrätt till bostadsrätt. Om biståndsbehovet bedöms bli långvarigt, mer än tre månader, utgör detta skäl för försäljning av bostaden. Krav ska då ställas på att bostaden lämnas till mäklare för värdering och försäljning och beslut om skäligt rådrum ska fattas.

Vid bedömning av om boendekostnaden är skälig är utgångspunkten densamma som vid bedömning av skälig boendekostnad för hyresrätt och samma överväganden ska göras innan krav ställs på flytt. Som boendekostnad för bostadsrätt räknas månadsavgiften till bostadsrättsföreningen plus räntan på lån för lägenheten. I boendekostnad för fastighet ingår tillsammans med räntan eventuella kostnader för bland annat vatten, uppvärmning, sophämtning, försäkring, sotning, tank/slamtömning, obligatorisk samfällighets- eller vägföreningsavgift och tomträttsavgäld.

Under förutsättning att den sökande har möjlighet att göra skatteavdrag räknas 70% av räntan som kostnad. De faktiska ovanstående kostnaderna som finns för hushållet i ansökningsmånaden kan tas med vid normberäkning. Dock ska alltid en bokostnadsberäkning göras för att bedöma om den totala boendekostnaden är skälig. Sökande ska också uppmanas till att i möjligaste mån dela upp kostnaderna så att de betalas månadsvis. Sökande med lån på bostad ska alltid uppmanas att söka skattejämkning för räntekostnaden. Inte i något fall ska amortering på lån räknas in i boendekostnaden då den utgör kapitalbildning.

3.5.3 Andrahandsboende eller hyra av fastighet

För andrahandsboende och hyra av fastighet gäller samma regler beträffande skälig standard och kostnad samt krav på flyttning som vid förstahandskontrakt. Vid möblerat boende kan ett påslag motsvarande 10 % av grundhyran beviljas. Den sökande ska vara folkbokförd på adressen. Hembesök ska göras för att säkerställa att personen bor på uppgiven adress.

Ett giltigt och av fastighetsägaren/förstahandshyresgästen godkänt andrahandskontrakt/skriftligt avtal ska alltid uppvisas. Detta bör innehålla överenskommelse om hyrestidens längd, ömsesidig uppsägningstid, hyrans storlek, bostadens storlek, antal rum och vad som ingår i hyran. Bostadens adress ska framgå. Förstahandskontrakt eller hyresspecifikation ska begäras in, men kan inte ställas som krav för rätt till försörjningsstöd.

I de fall sökande hyr en lägenhet eller fastighet med kallhyra ska elkostnaden för uppvärmning läggas på hyran för att beräkna skälig nivå på boendekostnaden. Ett överslag på året görs då.

Ekonomiskt bistånd till deposition för hyra beviljas som regel inte.

3.5.4 Delad lägenhet

När syskon eller kamrater delar lägenhet förutsätts de leva i hushållsgemenskap om inget talar emot det. Med hushållsgemenskap menas att man mer eller mindre delar på kostnaderna i hushållet. Om hushållsgemenskap inte finns gäller reglerna vid inneboende. Vid prövning av försörjningsstöd när sökande delar lägenhet ska hyran delas på antal boende i lägenheten.

3.5.5 Inneboende

När den sökande hyr en del av en bostad av någon som han/hon inte kan antas ha någon hushållsgemenskap med räknas den sökande som inneboende. För inneboenderum gäller samma regler beträffande skälig standard och kostnad samt krav på flyttning vid förstahandskontrakt.

För att betraktas som ett separat hushåll i normberäkningen ska den sökandes hushåll som huvudregel disponera ett eget rum i bostaden. Den sökande ska vara folkbokförd på adressen. Hyran för inneboenderum ska bedömas utifrån vad som avtalats mellan den sökande och lägenhetsinnehavaren, om kostnaden kan bedömas vara skälig. Hembesöks ska göras för att säkerställa att personen bor på uppgiven adress.

3.5.6 Vuxet hemmaboende barn eller förälder boende hos barn

Kvarboende vuxet barn fyllda 18 år som inte har betalt hyresdel tidigare

Huvudregeln är att bistånd till hyresdel inte ska beviljas. Utredning om rätten till försörjningsstöd för unga vuxna från 18 års ålder, ska vara densamma som för övriga myndiga individer. Undantag kan göras om den unges föräldrar på grund av att det vuxna barnet bor kvar har en högre boendekostnad än de annars skulle ha haft, antingen genom att de tvingas behålla en stor bostad eller genom att de helt eller delvis mister rätten till bostadsbidrag. Detta förutsätter att ansökan görs i anslutning till att bostadsbidraget upphör.

Om hyresdel ska beviljas för den unge bör det i beräkning av hyresdel beaktas hur stor del av bostaden den sökande disponerar i enligt med *Socialstyrelsens allmänna råd*. Hyresdel bör då räknas ut genom att följa *Riksförsäkringsverkets föreskrifter RFFS 1998:9 om beräkning av boendekostnader* samt *Riksförsäkringsverkets allmänna råd 2001:8 om bostadsbidrag till ungdomar och barnfamiljer*. I dessa räknas varje rum som två enheter och köket som en enhet.

Exempel: om den biståndssökande disponerar ett rum i sina föräldrars bostad på fyra rum och kök, innebär det att han eller hon disponerar två av totalt nio enheter (fyra rum x 2 = 8 + kök = 9 enheter) Hela boendekostnaden är 6000 kr per månad.

Den sökandes del av boendekostnaden bör då beräknas genom att 6000 divideras med nio och därefter multipliceras med två, dvs $2/9 \times 6000 = 1333$ kr per månad.

Kvarboende vuxet barn fylla 18 år som tidigare har betalt hyresdel

Hyresdel kan beviljas om det vuxna barnet tidigare har betalat hemma och inte har rätt till studiestöd enligt studiestödslagen eller förlängt barnbidrag enligt lagen om förlängt barnbidrag eller utifrån starka sociala skäl. Det bör sedan tidigare finnas ett upprättat hyresavtal mellan förälder och ungdom. Dessutom ska ungdomen sedan tidigare ha haft en egen inkomst och betalat del av boendekostnad till föräldrarna. I beräkning av skälig boendekostnad bör formeln ovan följas.

Förälder boende hos barn

Om barnet har garanterat föräldrarnas boende genom försäkringen till Migrationsverket beviljas föräldern inte hyresdel.

3.5.7 Andra boendeformer

Med övriga boendeformer menas t ex campingboende, husvagn eller båt, inneboende hos kamrat som bor i andrahand eller hotell. Vid bistånd till boendekostnader gäller samma regler beträffande skälig standard och kostnad samt krav på flyttning som vid förstahandskontrakt. I vissa fall kan det vara motiverat att lägga till kostnader för sådant som ingår i ett vanligt boende, t ex dusch och tvättmaskin.

3.5.8 Tillfälligt boende

Om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt kan bistånd till tillfälligt boende beviljas. I första hand beviljas bistånd till vandrarhem i sovsal. Vid särskilda skäl kan boende på t ex hotell beviljas. Då barnfamiljer saknar boende ska i första hand andra boendialternativ undersökas.

När tillfälligt boende beviljas ska den sökande aktivt söka andra boendeformer för att lösa sin situation på egen hand. Den sökande ska skriftligen redovisa sökta boenden till sin handläggare. Uppföljning ska göras av handläggare regelbundet, men minst en gång i månaden.

3.5.9 Byte till dyrare bostad

Personer som uppbär försörjningsstöd har som regel inte rätt att fördyra sina kostnader för boende. Om någon som har försörjningsstöd anser sig behöva byta bostad under pågående bistandsperiod och detta medför ökad boendekostnad bör bytet ske i samråd med socialtjänsten.

Om den som får ekonomiskt bistånd har ett önskemål om att flytta till ett dyrare boende, bör socialnämnden ge bistånd beräknat på den nya boendekostnaden under förutsättning att flyttningen är nödvändig för att den enskilde ska uppnå en skälig levnadsnivå. Sådana skäl kan t ex vara:

- Om det finns medicinska eller starka sociala skäl som styrker behovet av flyttning.
- Om det finns svåra personliga motsättningar mellan hushållsmedlemmarna, t ex mellan förälder respektive styvförälder och ett vuxet barn eller mellan makar eller sammanboende.
- Om bostadens standard inte är skälig vad avser fysisk miljö och utrustning.

- Om ett vuxet barn genom att bo i föräldrahemmet förhindras att leva ett normalt vuxenliv och bli självständig.
- Om den enskilde måste flytta till följd av att han eller hon är eller har varit utsatt för våld eller andra övergrepp av närstående eller för något annat brott.
- Vid trångboddhet.

Vid prövning av den nya hyresnivån ska även den sökandes möjlighet att klara boendekostnaden när hushållet blir självförsörjande beaktas.

Om det saknas skäl att flytta till dyrare boende beviljas inte den del av den nya hyreskostnaden som överstiger hyran för den tidigare bostaden.

3.6 Ekonomiskt bistånd vid vistelse på institution/inackordering/akut boende

Försörjningsstöd till vuxna beviljas vid vistelse på institution eller i familjehem om behovet inte kan tillgodoses med egen inkomst. Institutionsnormen inkluderar fickpengar, eventuell avgift till fackförening eller a-kassa, samt eventuella arbetsresor. I vissa fall kan även kostnaden för egen bostad under placeringstiden ingå i försörjningsstödet.

3.6.1 Fickpengar

Fickpengar beviljas vid vistelse på exempelvis behandlingshem eller sjukhus om behovet inte kan tillgodoses med egen inkomst. Fickpengar är försörjningsstöd där normposterna lek och fritid, kläder, hälsa och hygien och telefon ingår. Aktuellt månadsbelopp för fickpengar utgörs av summan av dessa normposter. Det kan vara lämpligt att göra en överenskommelse med den sökande om att biståndet till kläder och skor utbetalas för två-fyra månader åt gången, beroende på årstid och sökandes behov.

3.6.2 Kostnader för egen bostad vid vistelse på institution m.m.

Personer som under placeringstiden har kvar sin bostad ska uppmanas att hyra ut bostaden i andra hand. Om hyresvärden inte tillåter uthyrning ska den sökande begära tillstånd för uthyrning hos Hyresnämnden. Om det inte är möjligt att hyra ut lägenheten beviljas den enskilde, efter sedvanlig prövning, hyreskostnad, abonnemangskostnad för hushållsel, hemförsäkring och TV-avgift. Bistånd till TV-avgift beviljas om vistelsen på sjukhus eller behandlingshem understiger två månader. Om vistelsen planeras bli längre kan den sökande begära avgiftsbefrielse.

3.6.3 Egenavgift vid vård och behandling i HVB

Egenavgiften vid placering för vård och behandling av vuxna missbrukare på institution med HVB-tillstånd och familjehem är densamma som vid sjukhusvård. Om den enskilde inte har tillräckliga egna inkomster för att betala avgiften, kan en ansökan om ekonomiskt bistånd göras.

3.6.4 Egenavgift vid stöd-/omvårdnadsboende

Vid stöd och hjälpåtgärder i form av olika boenden ska den enskilde betala egenavgift för mat och logi. Detta gäller boenden utan HVB-tillstånd. Om den placerade saknar egna inkomster kan egenavgift för kost och logi beviljas i form av försörjningsstöd. Kostnader utöver egenavgiften ska betraktas som kostnad för

omvårdnad. När det gäller egenavgiften för nattlogi på härbärke ska så långt det är möjligt vanlig inkomstprövning göras. Ibland kan det dock finnas sociala skäl som talar för bistånd till avgiften på härbärke, även om egen inkomst funnits. Vid boende på inackorderingshem kan den del av egenavgiften som utgör boendekostnad ge rätt till bostadsbidrag.

3.6.5 Avgift vid sjukhusvård

Vid sjukhusvistelse beviljas hela kostnaden för egenavgiften, medan riksnormen minskas med det belopp som avser kostnaden för livsmedel, under den period som den sökande varit inneliggande för vård.

3.7 Nödprövning och akut bistånd

Med hänvisning till kommunens yttersta ansvar ska en så kallad nödprövning göras om den sökande hävdar att nödsituation föreligger. Ekonomiskt bistånd till akuta behov för livsuppehållet kan beviljas efter individuell prövning. Vid bedömningen ska hänsyn tas till om det finns barn i hushållet och deras situation ska särskilt uppmärksammas.

Beslut om akut bistånd ska i möjligaste mån föregås av sedvanlig utredning och prövning. Kontoöversikt och kontoutdrag med aktuell kontoställning samt senaste månadens transaktioner ska alltid uppvisas.

Även om tiden är knapp bör följande överväganden göras:

- Är det en akut nödsituation?
- Är personen utsatt för hot eller våld?
- Finns barn i familjen?
- Finns sjukdom eller medicinska problem hos den sökande som skulle förvärras om han eller hon inte får hjälp?
- Har den sökande sociala problem som medför svårigheter att ta eget ansvar för sin situation?
- Känner den sökande till socialtjänstens normer och beräkningsgrunder och har han eller hon tidigare fått information om dem?
- Kan den sökande få hjälp av familj eller vänner?
- Är behovet återkommande trots egen försörjning?

Bistånd till personer som regelmässigt har egna inkomster över riksnorm ska prövas restriktivt och endast beviljas för att avvärja en akut nödsituation. Biståndet beviljas då mot återkrav.

Förlust av pengar p.g.a. stöld eller tappad plånbok ersätts inte förutom med sådant bistånd som är nödvändigt för att undvika en nödsituation. För övrigt hänvisas till sökandes hemförsäkring samt möjligheter till avbetalning av uppkomna skulder. Polisanmälan ska uppvisas.

Sökande som upprepat tappar pengar eller blir bestulen ska informeras om att han eller hon har eget ansvar för att på ett betryggande sätt förvara sina pengar så att inte samma situation uppstår igen. Information bör lämnas om olika sätt att

använda autogiro och direktöverföringar mellan konton för att undvika att tillhandahålla stora summor kontanter.

3.7.1 Personer som tillfällig vistas i kommunen

En medellös person som tillfälligt vistas i kommunen kan i en akut situation beviljas bistånd till enkel biljett till hemkommunen. För beviljande av biljett hem krävs ansökan av den enskilde. Efter ansökan kan matpengar för en dag beviljas om ankomsten till bostadsorten infaller på kvällstid. Om hemresan kan påbörjas först nästa dag kan nattlogi beviljas efter särskild prövning. Gällande utländska personer som tillfälligt vistas i kommunen, se avsnitt om utländska medborgare.

Akuta situationer

I akuta situationer, d.v.s. situationer som inte kunnat förutses och omständigheter under vilka en enskild inte kan vänta på insatser från annan kommun eller huvudman, är det vistelsekommunens ansvar att bistå med nödvändiga insatser. Det kan t ex gälla en hotad person som på egen hand gett sig iväg till ett tillfälligt boende i kommunen och inte vill, vågar eller kan återvända till bosättningskommunen.

3.8 Beslut som löper över flera månader

Ibland är det nödvändigt att fatta beslut som sträcker sig över flera månader. Rätten till ekonomiskt bistånd prövas månad för månad och när beslut fattas som gäller flera månader måste en omprövningsklausul ingå. Beslutet kan annars inte omprövas under perioden, t ex om omständigheterna som beslutet grundar sig på ändras. En sådan ändring skulle innebära att myndigheten ändrar ett för den enskilde gynnande beslut till hans eller hennes nackdel, vilket inte är tillåtet.

Följande omprövningsklausul ska läggas till alla beslut som sträcker sig över mer än en månad: *”Vid väsentligt ändrade förhållanden av biståndsbehovet kan beslutet komma att omprövas”*.

3.9 Utlandsvistelse

Huvudprincipen är att försörjningsstöd inte beviljas vid utlandsvistelse om den enskilde är medveten om att hon eller han kan komma att sakna medel till sin försörjning och krav kan då ställas att den enskilde planerar sin ekonomi i förtid. Undantagsfall är bland annat en kortvarig resa som varken påverkar försörjningen eller försämrar möjligheterna till framtida försörjning i Sverige. Det kan undantagsvis också finnas rätt till bistånd under vistelse utomlands, om det exempelvis är nödvändigt i samband med sjukdom/rehabilitering.

4 Bistånd till livsföring i övrigt

I detta avsnitt ges riktlinjer för ändamål utöver försörjningsstödet. Ändamålen står i bokstavsordning. Vissa av ändamålen ingår vanligtvis i en skälig levnadsnivå om kostnaden är skälig och sökanden i övrigt uppfyller förutsättningarna för försörjningsstöd. Det gäller löpande kostnader för läkarvård, medicin, barnomsorg och färdtjänst. När det gäller rätten till bistånd till övriga ändamål krävs särskilda förutsättningar. Utgångspunkten för bedömningen är vad en låginkomsttagare i allmänhet kan kosta på sig. En noggrann prövning ska ske av om behovet kan tillgodoses på annat sätt eller till lägre kostnad. Den sökandes tidigare och väntade möjligheter att själv tillgodose behovet ska alltid beaktas vid prövningen. I samband med beviljade kostnader till livsföring i övrigt ska kvitto inlämnas, alternativt annat underlag som styrker behovet.

4.1 Begravningskostnad

Begravningskostnader ska i första hand täckas av tillgångar i dödsboet eller genom försörjningsskyldigas, det vill säga föräldrars och efterlevande makars/registrerade partners, inkomster eller tillgångar. Begravningskostnader går före alla andra kostnader som kan belasta dödsboet. Vid bedömning av försörjningsskyldigas betalningsförmåga prövas detta mot gällande norm för försörjningsstöd. Hänsyn ska tas till tillgångar, exempelvis i form av försäkringar.

Begravningskostnader ska som huvudregel beviljas vid ansökan från dödsbodelägare eller från den som är försörjningsskyldig för den avlidne. Alla kända tillgångar som finns på dagen för dödsfallet avräknas direkt vid ansökan om begravningskostnad, även eventuellt kommande skatteåterbäring. Som huvudregel ska kända inestående inkomster inte förskottas utan sökanden får begära avbetalning hos begravningsbyrån. Återkrav ska upprättas mot tillgångar som kan visa sig senare.

Riktvärde för bistånd till begravningskostnader är maximalt 50 % av gällande prisbasbelopp. I detta belopp ingår samtliga kostnader för begravningen inklusive gravsten. Kostnaderna ska styrkas. Hänsyn ska tas till allmänt vedertagna begravningsstraditioner och i förekommande fall olika religiösa och etniska gruppers speciella önskemål om hur en begravning ska ordnas. Kostnaderna för en värdig begravning kan till exempel avse begravningsakt, viss dekoration och enklare förtäring för en mindre krets av sörjande.

Rätten till bistånd omfattar kostnader som är nödvändiga för att begrava den avlidne på bostadsorten. Merkostnader för att begrava den avlidne utanför Sverige ingår inte i rätten till bistånd. Kostnader för hemtransport vid dödsfall utomlands beviljas inte. Om en svensk resenär avlider på utlandsresa är det antingen personens hem- eller reseförsäkring eller de anhöriga som får betala kostnaden för transport av den avlidne till Sverige. Om försäkring saknas och anhöriga inte har ekonomisk möjlighet att betala för hemtransport, hjälper Ambassaden till med att ordna en enkel och värdig begravning utomlands.

4.1.1 Avliden som omfattas av lag om mottagande av asylsökande m.fl.

Personer som omfattas av lag om mottagande av asylsökande med flera (LMA) har inte rätt till ekonomiskt bistånd för begravningskostnader enligt SoL. Begravningskostnader för asylsökande är Migrationsverkets ansvar. I de fall en

avlidens utlänningsärende handläggs av socialtjänsten enligt 1 § punkt 3 LMA kan särskilt bidrag beviljas för begravningskostnaden. Utbetalt bidrag enligt LMA ska återsökas hos Migrationsverket.

4.2 Dator och internet

Vid bedömning av behovet av dator med internetuppkoppling ska särskild hänsyn tas till behoven hos barn och ungdomar som går i skolan. Skälig kostnad för en dator är lägsta kostnaden för en bärbar dator hos de större elektronikkedjorna och vad en låginkomsttagare på orten normalt har möjlighet att kosta på sig.

Dator med internetuppkoppling kan vid särskilda skäl ingå i den grundläggande hemutrustningen oavsett barnperspektivet. Om det finns flera personer i hushållet förutsätts personerna dela på en dator.

4.3 Diskmaskin

Om det finns styrkta medicinska skäl till att den enskilde har behov av diskmaskin ska behovet tillgodoses genom handikappersättning som prövas av Försäkringskassan. Bistånd till diskmaskin beviljas därför endast mycket restriktivt och endast under förutsättning att det finns starka sociala skäl, att behovet inte kan tillgodoses genom hjälp från annan boende i hushållet eller hemtjänst.

4.4 Flyttkostnader

Bistånd kan beviljas till sökande som har försörjningsstöd eller inkomster i motsvarande nivå om behovet av att flytta är motiverat av hälsoskäl eller sociala omständigheter som att sökandens möjligheter att bli självförsörjande genom flytten skulle öka eller att flytten skulle medföra att sökandens boendekostnader skulle minska. Utgångspunkten är att de flesta människor organiserar sin flytt med hjälp av släkt och vänner. Kostnad kan beviljas för hyra av släpkärra eller en mindre lastbil inklusive kostnader för bensin och försäkring mot uppvisande av kvitto. Även hyra av flyttkartonger kan beviljas. Endast om särskilda skäl finns godtas anlitan av flyttfirma. Offert från minst två flyttfirmor ska begäras in av den sökande. Kostnad för adressändring med eftersändning godtas inte. Vanlig adressändring är gratis, endast eftersändning av post kostar extra och godkänns inte. I samband med att bistånd till flyttkostnad beviljas ska den sökande styrka att den gamla bostaden har sagts upp.

4.5 Färdtjänstavgift

Kostnad för färdtjänst beviljas efter behov. Bistånd till avgift för riksfärdtjänst ska bedömas på samma sätt som kostnad för andra resor som inte är lokala. Kostnad för medresenär beviljas inte.

4.6 Förskoleverksamhet och barnomsorg

Bistånd till avgift för förskoleverksamhet, skolbarnomsorg (årskurs 1–3) och öppen fritidsverksamhet (årskurs 4–6) beviljas sökande som uppbär försörjningsstöd eller har inkomster i nivå med försörjningsstödet. Detta gäller även enskilt anordnad verksamhet om avgiften är i nivå med kommunens. Sökande ska undersöka möjligheten till nedsättning av avgift.

4.7 Glasögon

Bistånd till glasögon bör beviljas om behovet styrks av legitimerad optiker eller läkare. Vid behov av nya glasögon på grund av olycksfall ska eventuell glasögonförsäkring eller hemförsäkring användas i första hand. Den sökande ska uppvisa intyg och kostnadsförslag som styrker behovet av glasögon och vad som ingår i begärt pris. Skälig kostnad för glasögon är lägsta paketpris som erbjuds av optiker. Bistånd till specialslipade eller specialbehandlade glas, såsom färgade eller extra tunna glas, beviljas ej om behovet inte är styrkt av läkarordination. Den extra kostnaden godtas om speciell slipning eller behandling är det enda alternativet för att korrigera sökandens synfel. Kostnad för kontaktlinser godtas om det är det enda alternativet för sökanden och behovet är styrkt med läkarintyg.

Bistånd till vanliga läsglasögon som är avsedda för personer med avtagande synskärpa s.k. ålderssynthet beviljas ej. Behovet kan tillgodoses inom ramen för riksnormens post för hälsa och hygien.

För barnglasögon kan en högre kostnad och försäkring beviljas utifrån barnperspektivet. Västmanlands läns landsting ger bidrag till glasögon eller kontaktlinser för barn mellan 0–7 år med 460 kr. För barn från 8 år och ungdomar upp till 19 år beviljas bidrag för glasögon eller kontaktlinser med 800 kr.

4.8 Hemtjänstavgift

Ekonomiskt bistånd beviljas inte till kostnaden för hemtjänstavgift. Den sökande ska alltid ha medel kvar till skälig levnadsnivå när hemtjänstavgiften är beräknad. Vid ansökan ska kostnader för t ex dubbelt boende, tandvård eller glasögon ska sökande hänvisas till hemtjänsten för eventuell nedsättning av avgiften.

4.9 Hemutrustning

Bistånd till hemutrustning, underhåll eller komplettering av befintlig hemutrustning kan vid behov beviljas till personer som beräknas ha behov av försörjningsstöd under längre tid. Prövning av behovet ska göras i förhållande till vad som kan anses vara skälig levnadsnivå, vad en låginkomsttagare i allmänhet har råd att kosta på sig samt de priser som vid tiden för ansökan erbjuds i lågprisbutiker alternativt begagnat. Den sökandes ålder och förväntade framtida egen försörjning ska även beaktas.

Ekonomiskt bistånd till behövlig hemutrustning ska täcka det omedelbara behovet av grundutrustning som behövs för att ett hem ska kunna fungera. Den hemutrustning som kan beviljas ska kunna tillgodose behov som t ex matlagning, umgänge, sömn, förvaring, rengöring och rekreation. Grundutrustning i form av möbler och husgeråd kan vara av olika omfattning och kvalitet. Även TV bör ingå i en hemutrustning. Dator med internetuppkoppling kan vid särskilda skäl ingå i den grundläggande hemutrustningen. Vid bedömning av behovet av dator med internetuppkoppling ska särskild hänsyn tas till behov hos barn och ungdomar som går i skolan. Kompletterande hemutrustning kan erhållas efter särskild prövning.

Vid skilsmässa är utgångspunkten att de vuxna delar på det gemensamma bohaget. Likaså att barnens möbler och övrig utrustning följer med barnet eller delas upp mellan föräldrarna vid växelvisboende.

Hembesök ska ske i samband med utredning om behov av hemutrustning. Begagnade möbler kan vara ett alternativ till nyförvärv. Den sökande ska med kvitto redovisa inhandlade varor.

Ekonomiskt bistånd kan beviljas till behövlig hemutrustning vid bosättning, om det finns särskilda skäl. Sådana skäl kan t ex vara att:

- Bostaden är ett led i en rehabilitering
- Den enskilde saknar möjligheter att förbättra sin ekonomi
- Den enskilde endast kan förbättra sin ekonomi på mycket lång sikt
- Den enskilde omgående behöver flytta till en annan bostad till följd av att han eller hon är eller har varit utsatt för våld eller andra övergrepp av närstående eller för brott.

Följande aspekter behöver också vägas in i bedömningen:

- Vilka möjligheter har sökanden haft att spara till eller planera för boende och hemutrustning?
- Om behovet av bistånd är föranlett av en orsak som kan täckas av hemförsäkring ska detta alltid prövas i första hand
- Barnens behov ska alltid beaktas

Unga människor som flyttar hemifrån ska normalt inte kunna få bistånd av samhället till hemutrustning. Ungdomar får godta en enklare standard i sitt första boende. Flyktingar eller utländska medborgare som fått uppehållstillstånd p.g.a. anknytning till flykting, ska hänvisas att ansöka om hemutrustningslån hos CSN.

4.10 Juridiska kostnader och stämpelavgifter

4.10.1 Advokatkostnader

I första hand ska den sökande utnyttja det rättskydd som ingår i hemförsäkringen. Detta rättskydd gäller t.ex. för tvister angående vårdnad och underhåll, men inte för tvister som rör äktenskapsskillnad, upplösning av samboförhållanden eller bodelning. I vissa fall kan rättshjälp från staten beviljas om det finns behov av mer omfattande insatser av juridiskt ombud. Hjälpen prövas utifrån den enskildes ekonomi och är numera avsevärt begränsad. Ekonomiskt bistånd kan beviljas till självriskan vid rättskydd och till den kostnad som tillkommer sökanden vid statlig rättshjälp om målet gäller familjerättsliga ärenden. Bistånd i övrigt till advokatkostnader beviljas endast om det av sociala skäl är mycket viktigt att en person får behålla sin bostad.

4.10.2 Stämpelavgifter

Huvudregeln är att bistånd till stämpelavgifter inte beviljas. Undantag kan göras om den enskilde inte bedöms kunna uppnå en skälig levnadsnivå. Exempel på detta kan vara ansökan om äktenskapsskillnad eller bodelning.

4.10.3 Identifikationshandlingar

Ekonomiskt bistånd kan beviljas till identifikationshandlingar för att möjliggöra myndighetskontakter och för att uppnå en skälig levnadsnivå. Med ansökan bör kopia på utgången legitimation bifogas. Kvitto som styrker inköp ska redovisas samt kopia på ny legitimation. Kostnader för pass beviljas som regel inte.

4.11 Kläder och skor utöver vad som ingår i försörjningsstödet

4.11.1 Klädutrustning

Kläder och skor ingår i riksnormen. Därför beviljas i normalfallet inte extra bidrag till detta. Vid akut behov av klädutrustning kan sökanden få bistånd till kläder och skor inom försörjningsstödet ram utbetalt för två-fyra månader framåt. Avdrag görs sedan vid beräkning kommande månader.

4.11.2 Klädutrustning inför institutionsvistelse

Sökande som skrivs in för vård eller behandling kan vid behov få extra bistånd till kläder motsvarande två-tre månadsbelopp av posten för kläder och skor i riksnormen. Biståndet ska tillgodose det akuta behovet av kläder.

4.11.3 Behov av särskilda kläder eller skor

Här avses engångskostnader för specialbeställda kläder eller skor som inte täcks av handikappersättning. Alla vanligt förekommande utgifter för kläder och skor ingår i normen. Ansökan ska prövas utifrån detta och eventuellt bistånd ges endast till merkostnader. Fördrade kostnader vid behov av ortopediska skor beviljas. Mellanskillnaden beviljas för skor enligt riksnorm och den faktiska kostnaden för ortopediska skor.

4.12 Läkavård och medicinkostnad

Bistånd som beviljas omfattar egenavgift för läkarbesök och läkarföreskriven medicin och behandling som ingår i högkostnadsskyddet. Det kan t.ex. avse besök hos distriktssköterska, psykolog, eller annan öppenvårdsbehandling. Prövning av bistånd till läkemedelskostnader som inte ingår i högkostnadsskydd ska göras restriktivt. Läkemedel som inte ingår i högkostnadsskyddet kan beviljas om behovet styrks av behandlande läkare.

Alternativ medicinsk behandling beviljas i normalfallet inte. Kostnader för naprapatbehandling kan beviljas om behovet är ordinerat av läkare och om behovet inte kan tillgodoses genom någon behandling som omfattas av högkostnadsskyddet. Vid beviljande av naprapatbehandling ska kostnaden vara rimlig utifrån vad en låginkomsttagare på orten har råd att kosta på sig.

4.13 Magasineringskostnad

Bistånd till kostnad för magasinering av bohag kan beviljas för sökande som har löpande försörjningsstöd om personen inom överskådlig tid förväntas kunna få en ny bostad. Vad som avses med överskådlig tid måste bedömas individuellt. Beslutet ska tidsbegränsas till tre månader och omprövas vid behov. Det är den enskilde som ska stå för kontraktet gentemot magasineringsfirman.

Vid bedömningen ska följande beaktas:

- Bohagets innehåll och skick
- Kostnader för magasinering i förhållande till kostnad för nyanskaffning av hemutrustning
- Konsekvenser för den enskilde vid eventuell försäljning av bohaget

4.14 Psykoterapikostnader

Psykoterapi är sjukvårdshuvudmannens ansvar. Huvudprincipen är därför att bistånd till kostnad för psykoterapi inte ska beviljas. Den som ansöker om sådant bistånd ska hänvisas till vårdcentral eller närmaste öppna psykiatriska mottagning.

4.15 Rekreation

Bistånd till rekreation beviljas mycket restriktivt och endast om det finns synnerliga skäl. I första hand ska möjlighet till att få behovet tillgodosett på annat sätt undersökas, exempelvis via Försäkringskassan, Landstinget, fonder etc. Bistånd kan beviljas för t ex. resekostnader, logi, förhöjda matkostnader i samband med restaurangbesök och fickpengar. Med rekreation menas sådana aktiviteter som normalt hör ihop med semester, t.ex. resor och vistelse på annan ort.

Vuxen ensamstående person

För ensamstående vuxen person kan bistånd beviljas till resa när det finns starka sociala, medicinska eller rehabiliterande skäl. I vissa fall finns möjlighet att få rehabiliteringsresor via Försäkringskassan.

Barnfamiljer

Bistånd kan beviljas till rekreationskostnad för barnfamiljer som haft försörjningsstöd under minst ett år och som inte beräknas få egna inkomster inom överskådlig tid. Barnperspektivet ska beaktas och behovet ska prövas utifrån barnets behov av miljöombyte och extra stödinsats. Bedömning av barnets behov bör göras av handläggare som har god kännedom om familjen.

Kostnaden ska vara rimlig i förhållande till vad barnfamiljer med låga inkomster i allmänhet har råd till. Kostnader för aktiviteter i form av resor som anordnas av skolan ska bekostas av skolan.

4.16 Resor

4.16.1 Resa till begravning

Bistånd kan beviljas för resa inom Sverige om den avlidne är nära anhörig eller annan närstående. Med nära anhörig menas make/maka eller motsvarande, förälder, barn, syskon, mor- och farföräldrar och barnbarn. Med annan närstående menas person som, utan att vara nära anhörig, stått den sökande mycket nära. Kostnaden ska vara i nivå med vad en låginkomsttagare har råd till.

4.16.2 Resor i samband med umgänge med barn

Kostnaden för umgängesresa ska jämföras med vad en familj i allmänhet har råd med, inte vad en låginkomsttagare har möjlighet att betala. Särskild hänsyn ska tas till barnperspektivet. Båda föräldrarna har ett gemensamt ansvar för att barns behov av umgänge tillgodoses. Den förälder som barnet bor hos ska vara med och bekosta umgänget utifrån ekonomisk förmåga och vad som är skäligt i förhållande till båda föräldrarnas ekonomi. Den förälder som ska utöva umgänge har dock huvudansvaret för kostnaderna. Barn med förälder som avtjänar straff på kriminalvårdsanstalt har rätt till umgänge med denne.

Om föräldrarna tillsammans inte har råd eller inte kunnat komma överens om hur reskostnaderna ska betalas, kan bistånd till umgängesresa beviljas. En resa per

månad bör vara huvudregel inom Norden. Bistånd till utlandsresor kan beviljas om det finns synnerliga skäl.

Behovsprövningen ska innefatta:

- Barnets behov av umgänge
- Båda föräldrarnas ekonomiska förutsättningar
- Skäligheten av kostnaden för resa

Förutom resekostnader bör även andra kostnader som är nödvändiga för att umgänget ska kunna komma till stånd ingå i biståndet, exempelvis kostnader för logi.

4.16.3 Sjukresor

I de fall den enskilde har sökt vård på sjukhus, vårdcentral eller motsvarande och vårdgivaren har bedömt att rätt till sjukresa föreligger har den sökande rätt till ersättning för egenavgiften för resan. Sjukresor omfattas av högkostnadsskydd.

4.17 Skolkort

Skolkort genom VL för barn i grundskolan prövas och beviljas i vissa fall av skolan. Ekonomiskt bistånd till skolkort kan beviljas om skolan avslagit ansökan och om särskilda skäl föreligger. Långt avstånd mellan skola och hem eller trafiksituationen på skolvägen utgör inte sådana skäl eftersom dessa omständigheter prövas av skolan. Vid flytt kan skolkort beviljas i väntan på att barnet byter skola.

4.18 Reparationskostnader för hyresrätt

Avser kostnader för reparation på grund av onormalt slitage eller skadegörelse i hyreslägenhet. Bistånd ska prövas mycket restriktivt och är endast aktuellt om den enskilde har starka skäl att byta bostad eller riskerar att bli avhyst. I första hand ska den enskilde undersöka möjligheten till avbetalning hos hyresvärden. Bistånd för reparation eller sanering beviljas som regel mot återkrav.

4.19 Skulder

Bistånd till skulder såsom avbetalning på studielån eller banklån, kontokortsskulder, privata skulder samt skuld för underhåll och barnomsorgsavgift beviljas som regel inte. Undantag kan göras t.ex. om lån tagits för att undanröja en akut situation och där den sökande annars skulle ha beviljats bistånd och det är den enda möjligheten att uppnå en skälig levnadsnivå. Undantag bör dock aldrig göras för betalning av skadestånd, skatteskulder eller böter.

Ekonomiskt bistånd till betalning av skulder bör endast beviljas om det bedöms som enda möjligheten för den enskilde att uppnå en skälig levnadsnivå. Den sökande ska i första hand undersöka möjligheten att göra upp en avbetalningsplan. Bistånd beviljas efter individuell prövning och när det skulle få allvarliga sociala konsekvenser för den enskilde om skulden inte betalas. Det kan t.ex. gälla skulder för boendekostnader eller hushållsel. I dessa fall kan det finnas skäl att ta större social hänsyn, särskilt för barnfamiljer och personer med funktionsnedsättningar.

Om sökanden har dålig kontroll över sin ekonomi ska hjälp erbjudas av budget- och skuldrådgivare.

4.19.1 Vid hyresskuld

Under förutsättning att sökande får bo kvar om skulden regleras kan undantag efter särskild prövning göras i vissa fall.

- Skuld som uppstått under tid då sökanden av godtagbara skäl ej haft egna inkomster som räckt till hyra.
- Om ansökan hade gjorts när hyresskulden uppkom hade den enskilde haft rätt till bistånd
- Då de sociala konsekvenserna för barnen i en familj skulle bli för stora vid eventuell avhysning
- För gamla och sjuka där alternativt boende inte går att ordna
- Om eventuell avhysning riskerar att medföra social utslagning och/eller försämrad möjlighet till egen försörjning

I samband med reglering av en hyresskuld görs en uppföljning genom en serie samtal. En remiss till budget- och skuldrådgivare ska också göras. Syftet är att ge personen/familjen ekonomisk rådgivning och en plan upprättas för hur nya hyresskulder ska förebyggas. I det fall det finns barn i hushållet ska det särskilt uppmärksammas om hyresskulderna kan vara ett uttryck för omsorgssvikt från föräldrarnas sida och om det därmed finns anledning till oro för barnets hälsa och utveckling.

4.20 Spädbarnsutrustning

Den som en längre tid (minst 6 månader) haft försörjningsstöd eller inkomster i nivå med normen kan beviljas bistånd till del av eller hel grundutrustning för spädbarn. Biståndet prövas utifrån det faktiska behovet och sökandens egna möjligheter att skaffa nödvändig utrustning. I detta sammanhang ska hänsyn tas till om utrustning finns sedan tidigare barns födelse.

Hel spädbarnsutrustning innefattar en grunduppsättning kläder, säng med sängkläder, skötbädd med tillbehör, bärsele, bilbarnstol, utrustning för bad och barnvagn med tillbehör. Möjligheten att köpa t ex begagnad bilbarnstol och barnvagn bör beaktas. Spädbarnsutrustningen avser det som är nödvändigt i samband med barns födelse. Efter en tid kan behov av ytterligare utrustning, t ex barnstol och säkerhetsutrustning till hemmet, uppstå. Dessa behov kan i förekommande fall beviljas som kompletterande hemutrustning. Även i dessa fall bör möjligheten att köpa begagnad utrustning beaktas.

Bistånd till begagnad sittvagn kan beviljas om behovet inte kan tillgodoses genom försäljning av befintlig liggvagn. Hälften av kostnaden för spädbarnsutrustning beviljas den ansökningsmånad som är cirka en månad innan beräknad förlossning och resterande del beviljas så snart det är möjligt efter födsel. För spädbarnsutrustning beviljas maximalt 10 % av prisbasbeloppet.

4.21 Tandvård

4.21.1 Akut tandvård

Bistånd beviljas till akut tandvård som innebär åtgärder för att avhjälpa svåra smärttillstånd eller tillstånd som medför betydande obehag. Exempel på akut tandvård kan vara tandutdragning, akut rotbehandling, fyllningar för att undanröja värk och lagning av krona/protes. Vid akut behov av tandvård krävs inte att den enskilde i förväg ansöker om ekonomiskt bistånd. Det ska framgå av kvittot att behandlingen avser en akut åtgärd. Det är inte tillräckligt om det endast framgår att det har rört sig om ett akutbesök.

4.21.2 Nödvändig tandvård

Bedömning av vad som är nödvändig tandvård för den enskilde grundas på den behandlande tandläkarens uppgifter om val av åtgärd. Kostnadsförslag ska alltid inlämnas. Omfattningen av tandvården och kostnaden ska jämföras med vad en låginkomsttagare har råd att kosta på sig. En bedömning görs av den sökandes inkomst under en längre tid och hans/hennes möjlighet att själv betala hela/del av kostnaden. Bedömning behöver också göras om sökandes rätt till tandvård i samband med vissa sjukdomar och sjukdomsbehandlingar. Tandvården kostar då som sjukvård.

Vid tillfälligt behov av försörjningsstöd, högst tre månader, beviljas i normalfallet bistånd endast till kostnad för akut tandvård. Vid förväntad egen försörjning inom nära framtid ska överväganden göras om hela eller del av tandvårdsbehandlingen kan anstå. I vissa fall kan bistånd beviljas till ett mindre omfattande och därmed billigare alternativ.

Vid varaktigt normöverskott bör den sökande i normalfallet själv kunna betala sina tandvårdskostnader och hänvisas till att göra en avbetalningsplan hos tandläkaren. Om kostnaden och behandlingens omfattning är skälig kan bistånd beviljas till den del av kostnaden som överstiger vad den sökande själv kan betala med sitt normöverskott under avbetalningstiden. Rimlig avbetalningstid bör vara sex månader.

Bistånd beviljas till skäliga kostnader för nödvändig tandvård som innebär behandling för att:

- Uppnå godtagbar tuggförmåga
- Ge möjlighet att fungera socialt, t ex att ge individen möjlighet att få arbete och bli självförsörjande, förhindra väsentligt försämrad tandstatus, t ex förebyggande behandling mot karies och tandlossning.
- En individuell bedömning ska även göras av den enskildes förmåga att sköta sin tandhygien, exempelvis i samband med missbruk.

Kostnader som godtas är:

- Undersökning och röntgen
- Förebyggande åtgärder mot karies och tandlossning
- Fyllningsterapi
- Hygienbehandling

- Tandutdragning (som inte är förebyggande)
- Kompositkrona
- Avtagbara delproteser (partiella proteser)
- Helproteser
- Fast protetik (kronor och broar) som ersättning för framtänder och hörntänder

I undantagsfall kan kostnad för narkos eller annan motsvarande smärtlindring godtas för personer med extrem tandvårdsrädsla. Detta ska vara styrkt med läkarintyg och personen ska inte ha kunnat tillgodogöra sig sjukvårdens behandling för tandvårdsrädsla.

Kostnader som inte godtas är:

- Uteblivet besök
- Abonnemangstandvård
- Estetisk tandvård
- Guld och porslinsarbeten

Kostnader som i normalfallet inte godtas är:

- Implantat
- Inläggsterapi
- Kostnader för fast protetik (kronor och broar) bakom hörntänderna
- Kostnad för utbyte av fyllnadsmaterial utan starka medicinska skäl

4.21.3 *Beslut om tandvård*

Beslut om ekonomiskt bistånd till tandvård fattas utifrån den biståndsbedömning som gjorts enligt ovan. I beslutet anges om bistånd beviljas till hela eller delar av den föreslagna behandlingen och till vilken kostnad. Beslutet ska tidsbegränsas utifrån angiven behandlingstid.

När beslut fattas om bistånd till tandvård med en behandlingsperiod som omfattar flera månader måste en omprövningsklausul ingå för att myndigheten ska kunna ändra ett gynnande beslut om den enskildes ekonomiska förhållanden väsentligt förändras så att rätten till bistånd påverkas. Följande klausul ska läggas till beslutet: ”Vid väsentlig ändrade förhållanden av biståndsbehovet kan beslutet komma att omprövas”. Beslutet om bistånd delges den sökande.

I normalfallet ska den enskilde själv betala tandläkaren vid varje behandlingstillfälle och visa kvitto på betalt belopp vid månatlig ansökan om försörjningsstöd. Beloppet konteras som Livsföring i övrigt. I de fall det inte är rimligt att kräva att den enskilde själv betalar vid varje behandlingstillfälle godtas i stället faktura på utförd behandling. Fakturering bör ske månadsvis. Eventuell faktureringsavgift godtas i dessa fall.

4.22 Tekniska hjälpmedel

Bistånd beviljas efter sedvanlig ekonomisk prövning till egenavgiften för läkarförskrivna hjälpmedel som t ex hörapparat, batterier etc. om behovet inte kan tillgodoses via landstinget eller försäkringskassan.

4.23 Telefonabonnemang

Bistånd till nytt telefonabonnemang beviljas endast hushåll med styrkt behov av stationär telefon. Mobiltelefon med abonnemang eller kontantkort kan utgöra ett billigare alternativ till fast installation. Kostnader för telefoninstallation på grund av intensivövervakning med fotboja ska inte beviljas då detta bekostas av kriminalvårdsmyndigheten. Kostnader för telefon ingår i gemensamma hushållskostnader i riksnormen.

4.24 Tvättmaskin

Bistånd till inköp av tvättmaskin beviljas endast om det finns ett fysiskt eller psykiskt funktionshinder som är styrkt med läkarintyg, som gör det omöjligt att använda fastighetens tvättstuga. Bistånd kan även beviljas till personer som av medicinska skäl är tvingade att tvätta mycket mer än normalt, Behovet ska styrkas med läkarintyg. En förutsättning för biståndet är att behovet inte kan tillgodoses genom exempelvis handikappersättning, annan boende i hushållet eller genom hjälp i hemmet.

Om behov av tvättmaskin uppstått p.g.a. att fastigheten saknar tvättstuga ska sökanden i första hand hänvisas till värden, hyresgästförening i de fall sökande är medlem eller hyresnämnden. Vid hyra av hus eller fritidshus ska den sökande också hänvisas till värden.

Vid behov av tvättmaskin vid boende i egen fastighet kan begagnad tvättmaskin beviljas.

5 Olika grupperns rätt till ekonomiskt bistånd

5.1 Barn som lever i familjer med långvarigt biståndsbehov

För barnfamiljer som har ett långvarigt biståndsbehov ska barnens situation särskilt beaktas.

Post för lek och fritid ingår i riksnorm. Det avser tillfälliga aktiviteter som det är rimligt att alla får möjlighet till. Aktiviteterna gäller både inomhus och utomhus. För äldre barn och vuxna ingår kostnader för till exempel att gå på bio, lyssna på musik, böcker, fika eller besöka simhall. För yngre barn ingår leksaker, spel, pussel, böcker, biobesök med mera.

Barnfamiljer kan vid behov beviljas ekonomiskt bistånd till barns fritidsaktiviteter inom ramen för livsföring i övrigt. Utgångspunkt vid bedömningen är vad en låginkomsttagare på orten har råd att kosta på sig. Exempel på aktiviteter kan vara terminsavgift för deltagande i någon förening, fotbollsskola, cykel, skridskor eller liknande. Det är viktigt att kvitto lämnas in alternativt att sökande betalar i förskott och får pengarna när kvitto inlämnas för att garantera att biståndet går till barnen.

Barnfamiljer kan vid behov beviljas ekonomiskt bistånd till aktivitet under sommaren, lägerverksamhet, idrottsresor eller kolonivistelse utanför skolans ram, kostnad för bredband, spädbarnsutrustning, glasögon och umgängeskostnader. Se vidare under aktuellt avsnitt om respektive ämne.

Barns behov av ledighet under sommaren, t ex när förskola eller familjedaghem har semesterstängt, ska beaktas när krav avseende arbetssökande ställs på förälder. I utredning ska det framgå att barnens situation är beaktat och på vilket sätt det är beaktat.

5.2 Arbetssökande

Den som är arbetslös och bedöms vara arbetsför ska stå till arbetsmarknadens förfogande och aktivt söka arbete. Det innebär att personen ska vara inskriven hos Arbetsförmedlingen och följa de krav som Arbetsförmedlingen och arbetslöshetskassan ställer. Den enskilde ska informeras om att detta är ett absolut krav för att kunna beviljas bistånd.

Krav ska ställas på att den sökande ska söka vilket arbete som helst som han eller hon anses kunna klara av. Det gäller även tillfälliga och mindre kvalificerade arbeten som den sökande omgående ska kunna ta. Den som är arbetssökande ska även delta i sådana arbetsmarknadsåtgärder, till exempel praktik eller utbildning, som hon eller han anvisats till av Arbetsförmedlingen eller kommunen.

Om den enskilde inte bedöms uppfylla kraven att stå till arbetsmarknadens förfogande, exempelvis genom att inte söka arbete eller genom att vägra delta i exempelvis praktik påverkar detta rätten till försörjningsstöd för hela hushållet. De krav som ställs på den sökande ska motsvara de krav som i allmänhet ställs i samhället, avseende t ex närvaro och sjukansökan. Vid sjukfrånvaro under längre tid än fem sammanhängande dagar ska sjukdomen styrkas med läkarintyg. Detsamma gäller för vård av sjukt barn. Om den sökande är förhindrad att delta i sysselsättning på grund av läkarbesök, besök hos myndighet eller liknande ska det styrkas med ett skriftligt intyg/underlag.

Om personen har blivit arbetslös på grund av att han eller hon själv har sagt upp sin anställning är huvudprincipen att försörjningsstöd inte ska kompensera för den avstängning från arbetslöshetsersättning som detta medför. Om den arbetssökande i övrigt uppfyller förutsättningarna är han eller hon berättigad till försörjningsstöd först från den dag rätten till arbetslöshetsersättning inträder. Om den sökande har haft synnerliga skäl för att säga upp sig ska denne alltid uppmanas att i första hand försöka få avstängningen från arbetslöshetsersättning hävd. En bedömning ska alltid göras i det enskilda fallet.

5.2.1 Unga arbetssökande

Det är viktigt att unga arbetslösa snabbt kommer ut i arbete eller sysselsättning för att förhindra passivisering och att de ska hamna i långvarigt bidragsberoende. Praktik eller kompetenshöjande åtgärder kan vara ett led i en medveten strategi att närma sig arbetsmarknaden. Deltagande i sådana kompetenshöjande insatser kan ställas som krav för att ha rätt till försörjningsstöd. Kravet och den kompetenshöjande insatsen ska vara tidsbegränsad och utformas i samråd med den unge och Arbetsförmedlingen.

Om den unge utan godtagbart skäl avböjer kompetenshöjande verksamhet eller uteblir från verksamheten kan försörjningsstöd avslås eller reduceras.

5.2.2 Arbetssökande med otillräcklig a-kassa eller ALFA-kassa

Personer som har ersättning från a-kassa eller ALFA-kassa riskerar att förlora denna ersättning om de deltar i kommunal aktivering. Olika regler gäller beroende på vilken a-kassa personen tillhör. Den sökande måste ha fått ett godkännande från sin a-kassa för att kunna delta i verksamhet som anordnas av kommunen. Detta ska styrkas med ett intyg. Om krav ställs på dessa personer att delta i aktiviteter utan godkännande från a-kassan kan behovet av försörjningsstöd öka.

5.2.3 Arbetssökande med sociala- och medicinska problem

Personer med missbruksproblem, psykisk ohälsa eller sjukdom har i regel betydande resurser även då det finns problem av något slag. Dessa personer har dock ofta behov av insatser från andra enheter inom socialtjänsten eller från landstinget. För att vara berättigad till försörjningsstöd ska den enskilde medverka i planering i syfte att bli arbetsför eller medverka till att få annan ersättning ur det generella socialförsäkringssystemet. Se vidare avsnitten om *Personer med missbruksproblem* och *Personer med psykisk ohälsa* nedan.

5.3 Föräldralediga

Föräldrapenning ska tas ut sju dagar per vecka. Barnet ska omgående anmälas till barnomsorgskön och bekräftelse på platsansökan ska uppvisas. Köpings kommun har platsgaranti inom fyra månader.

För att den hemmavarande föräldern så snart som möjligt ska kunna ställa sig till arbetsmarknadens förfogande ska den första barnomsorgsplats som erbjuds accepteras. Det innebär att den sökande inte har rätt att tacka nej till en erbjuden barnomsorgsplats. Undantag kan göras om ett barn av psykiska eller medicinska skäl är i behov av särskild typ av förskoleverksamhet. Behovet ska vara styrkt med läkarintyg. När barnet har fått plats inom barnomsorgen finns ingen rätt att vara föräldraledig. *Lagen om föräldraledighet* reglerar endast förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare.

Sökande har rätt att spara upp till 28 dagars föräldrapenning fram till det år föräldrapenning senast kan tas ut. Det gäller dagar med ersättning på grundnivå. Sökande ska inte vara tvungen att utnyttja ersättningsdagar med föräldrapenning före barnets födelse. Båda föräldrarna, inte bara den som är arbetssökande eller den som har lägre lön, ska kunna använda sig av sin möjlighet att vara hemma med barnet (halva tiden vardera med föräldrapenning).

5.4 Sjukskrivna

För att arbetsoförmåga vid sjukdom ska godkännas ska en person ha ett läkarutlåtande som styrker oförmåga att arbeta eller delta i arbetssökaraktiviteter, helt eller delvis. Det är inte sjukdomen i sig som bedöms utan arbetsförmågan. Arbetssökande som är sjuka ska, om det utifrån medicinsk utredning bedöms lämpligt, erbjudas rehabiliterande insatser. Detta ska ske i samverkan med Arbetsförmedling, behandlande läkare inom primärvård och/eller psykiatri och Försäkringskassa. Den som är sjukskriven och där sjukskrivande läkare bedömer att personen inte kommer att återfå arbetsförmågan inom överskådlig tid ska ansöka om sjukersättning. Är personen mellan 19-29 år görs istället en ansökan om aktivitetsersättning och för att vara berättigad till det gäller att arbetsförmågan ska vara nedsatt under minst ett år på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan. Om en persons arbetsförmåga är nedsatt med minst en fjärdedel kan personens sjukpenning bytas ut mot sjukersättning eller aktivitetsersättning.

För att vara berättigad till försörjningsstöd ska personen medverka till behandling och rehabilitering i syfte att bli arbetsför. För arbetssökande som är sjukskrivna på deltid ska alltid göras en bedömning om de ska delta i arbetssökarverksamhet i förhållande till sjukskrivningens omfattning.

5.5 Personer med beroendeproblematik

De allmänna reglerna om möjligheten att ställa krav på biståndssökande kan inte i samma utsträckning användas för personer som har en missbruksproblematik. Socialtjänsten kan inte ställa krav på att en person med allvarligt missbruksproblem ska följa en viss behandlingsplan för att vara biståndsberättigad. Däremot kan socialtjänsten kräva att en person som har ett pågående missbruk men som inte är oförmögen att arbeta av medicinska skäl deltar i kompetenshöjande verksamhet för att vara berättigad till försörjningsstöd. Om den enskilde vid upprepade tillfällen uteblir från beslutad insats ska han eller hon uppvisa läkarintyg från första sjukdagen.

Krav på deltagande i praktik eller arbetsträning enligt 4 kap. 4 § SoL kan tillämpas för personer med lindrigare missbruksproblem, men ska inte ersätta vård eller behandling för missbruk. Deltagandet kan dock vara förebyggande vid begynnande missbruk eller utgöra komplement till andra insatser mot missbruket. De krav som ställs ska vara relevanta och sakligt grundade på behov av kompetensutveckling. Kravet på deltagande i en viss praktik eller arbetsträning ska alltid föregås av ett övervägande om den enskildes medverkan vid en arbetsplats är lämplig.

När det gäller personer med påvisbart pågående missbruk kan försörjningsstödet reduceras om det är uppenbart att biståndet inte används till avsett ändamål.

5.6 Personer med psykisk ohälsa

När det gäller personer med svår psykisk ohälsa och beteendemässiga störningar måste socialtjänsten utreda de grundläggande problemen för att kunna ta ställning till hur socialtjänsten på bästa sätt kan stärka den enskildes framtida försörjningsförmåga. I arbetet med personer med svår psykisk ohälsa är det oftast nödvändigt att samverka med andra enheter inom socialtjänsten och med sjukvården. Ibland saknar dessa personer sjukdomsinsikt och kan behöva en längre tids motivationsarbete för att gå med på att söka kontakt med sjukvården.

Liksom för personer med lindriga missbruksproblem kan socialtjänsten ställa krav på att en person med lindrigare psykiska problem deltar i praktik eller arbetsträning enligt 4 kap. 4 § SoL. Detta ska inte ersätta vård och behandling, men insatserna kan vara ett komplement till eller ett led i rehabiliteringen. De krav som ställs ska vara relevanta och sakligt grundade på behov av kompetensutveckling. Om den enskilde vid upprepade tillfällen uteblir från beslutad insats ska han eller hon uppvisa läkarintyg från första sjukdagen.

5.7 Våldsutsatta

Enligt socialstyrelsens föreskrifter *Våld i nära relation* (SOSFS 2014:4) ska våldsutsatta vuxna och barn som har utsatts för eller bevittnat våld erbjudas stöd och hjälp från socialtjänsten. I arbetet med ekonomiskt bistånd är det viktigt att uppmärksamma det behov av hjälp som kan finnas i bidragshushållen i samband med våld i nära relation.

Vid misstanke om att en person som är aktuell för ekonomiskt bistånd kan vara utsatt för våld av en närstående ska han eller hon erbjudas kontakt med handläggare som är särskilt utsedd för att handlägga ärenden som avser våld i nära relation. Handläggaren på ekonomiskt bistånd ska därutöver även genomföra FREDA-kort frågor.

Vid prövning av rätten till försörjningsstöd ska behovsbedömningen kompletteras med en sedvanlig ekonomisk prövning, dvs. om den våldsutsatta själv har inkomster eller tillgångar som kan tillgodose de ekonomiska behoven. I en akut situation, där den våldsutsatta brutit upp från våldsutövaren, är det bara den enskildes egna inkomster och tillgångar, samt kostnader för den enskilde och eventuellt medföljande barn som ska tas i beaktande vid prövningen. I en sådan situation är det direkt olämpligt att hänvisa till en eventuell partners försörjningsskyldighet. I en situation där en våldsutsatt fortsätter att leva tillsammans med våldsutövaren prövas försörjningsstödet gemensamt för hushållet.

Vid bedömning av en våldsutsatt persons behov av försörjningsstöd kan det finnas anledning att beräkna behovet till en högre nivå än den som anges i riksnormen, eftersom situationen kan medföra högre kostnader för t ex. kläder, telefon, och livsmedel samt flyttkostnader. Bedömning av rätt till bistånd som är direkt kopplat till en enskildes situation som våldsutsatt, t ex. skyddat boende, görs av handläggare som är särskilt utsedd för att handlägga ärenden som avser våld i nära relation. Vid bedömning av sådant bistånd ska enbart en behovsbedömning göras. Den våldsutsattas ekonomi får inte avgöra om sådana nödvändiga biståndsinsatser ska beviljas eller ej.

5.8 Studerande

Utgångspunkten är att vuxenstuderande inte står till arbetsmarknadens förfogande och därför inte är berättigade till försörjningsstöd. Vuxenutbildning ska finansieras genom det statliga studiemedelssystemet eller med aktivitetsstöd via Arbetsförmedlingen. En individuell prövning ska dock alltid göras om studierna kommer leda till att förbättra personens möjlighet till anställning eller inte.

Försörjningsstöd ska inte beviljas vid annat än korta tidsbegränsade kurser inom ramen för de insatser som erbjuds arbets sökande, där den sökande samtidigt söker arbete. Den sökande ska när som helst vara beredd att avbryta kursen för att påbörja erbjudet arbete. Undantaget från detta är personer som studerar svenska för invandrare, SFI, upp till C-nivå. Undantag kan också göras till exempel i följande fall:

- Studierna ingår i en arbetsplan som Arbetsförmedlingen och socialtjänsten gemensamt gjort.
- Studierna är en förutsättning för att den arbetslöse i framtiden ska bli självförsörjande
- Studierna ingår i en rehabilitering
- Studierna utgör påbyggnad till SFI eller introduktionskurs för invandrare
- Vid mycket långvarig arbetslöshet

Om en person i undantagsfall, eller individuell behovsprövning, beviljas försörjningsstöd av socialtjänsten för vuxenstudier ska denne ändå alltid söka studiemedlets bidragsdel. Om ekonomiskt bistånd beviljas av socialtjänsten för studier ingår även rimlig kostnad för böcker och annat studiemedel i biståndet. Möjligheten att köpa begagnade läromedel ska undersökas och utgångspunkten ska vara vad studerande i allmänhet har möjlighet att bekosta.

5.8.1 Svenska för invandrare, SFI

Personer som studerar SFI upp till C-nivå har rätt att söka försörjningsstöd. Den sökande kan även vara berättigad till försörjningsstöd och studera SFI på D-nivå under förutsättning att man även är aktivt arbets sökande. För personer som har inkomster från a-kassa är det viktigt att studierna godkänns av a-kassa innan de påbörjas. I annat fall riskerar den enskilde att förlora sin ersättning från a-kassan.

För att vara berättigad försörjningsstöd under tid för SFI-studier krävs, utöver de krav som regelmässigt ställs för rätt till bistånd, att den studerande inkommer med närvarorapport från SFI varje månad, är aktivt studerande samt följer den planering som är gjord för SFI-studierna.

5.8.2 Studerande under studieuppehåll

För att ha rätt till försörjningsstöd ska studerande kunna visa att de i god tid sökt feriearbete då inkomstbortfallet är en förutsägbar situation. Den studerande ska själv under terminen planera för sommaruppehållet, vara aktivt arbets sökande och i god tid anmäla sig på Arbetsförmedlingen.

Studiemedlen är avsedda att täcka levnadskostnaderna och studiematerialet för den studerande t.o.m. den dag terminen slutar enligt studiemedelsbeslutet. Först därefter inträder rätt till försörjningsstöd. Högskolestuderande har inget uppehåll

mellan höstterminen och vårterminen och ska därför inte beviljas försörjningsstöd för studieuppehåll då. För övriga studerande se studiemedelsbeslut. Den som väntar inkomst av arbete eller arbetslöshetsersättning kan beviljas försörjningsstöd mot krav på återbetalning.

5.8.3 Ungdomar under 21 år som går i skolan

Föräldrar har enligt *föräldrabalken* försörjningsskyldighet för ungdomar som går i skolan fram till dess den unge fyller 21 år. Till skolgång räknas studier i grundskolan eller gymnasieskolan och annan jämförbar utbildning.

För ungdom som fyllt 18 år är föräldrarna underhållsskyldiga bara om den unge går i skolan. Gör den unge ett uppehåll i sin skolgång är föräldrarna **inte** underhållsskyldiga under uppehållet, men underhållsskyldigheten träder in igen om och när barnet återupptar skolgången. Ferier och tid då barnet på grund av sjukdom är förhindrad att delta i utbildningen anses i praxis utgöra tid då skolgång pågår. Underhållsskyldigheten upphör alltså inte under sommarlovet mellan två årskurser i gymnasieskolan.

I de fall föräldrarna har försörjningsplikt ska ungdomen räknas in som barn i hushållet om det inte finns särskilda skäl för att ungdomen ska ha bistånd som eget hushåll.

Ungdomar som studerar och är berättigade till underhållstöd har möjlighet att få fortsatt underhållstöd från 18 år till fyllda 20 år. Den som är 18 år måste själv ansöka om förlängt underhållsstöd hos Försäkringskassan. Från 18 års ålder går det även att ansöka om extra tillägg från CSN, vilket inte tas med som inkomst i beräkning.

Ungdomar som saknar föräldrar med försörjningsansvar

Ungdomar som har fyllt 18 år och saknar föräldrar med försörjningsansvar, exempelvis ensamkommande flyktingbarn, kan beviljas försörjningsstöd till sitt uppehälle så länge de studerar på ungdomsgymnasium. Detta gäller även ungdomar som ingår i föräldrarnas hushåll.

5.9 Personer som är 65 år och äldre

Personer som är 65 år och äldre som ansöker om försörjningsstöd ska hänvisas till *Pensionsmyndigheten* för att ansöka om äldreförsörjningsstöd. Om försörjningsstöd beviljas i avvaktan beslut hos Pensionsmyndigheten ska biståndet utbetalas mot förskott förmån. Undantag kan göras i de fall en person i hushållet är under 65 år.

5.10 Företagare och personer med fria yrken

Ekonomiskt bistånd beviljas som regel inte till en person som är egenföretagare. Aktiebolag, vissa handelsbolag och enskilda firmor representerar i de flesta fall en realiserbar tillgång. I de fall företaget inte representerar en tillgång ska den sökande, för att bli berättigad till ekonomiskt bistånd, uppmanas att avregistrera firman hos Patent- och registreringsverket, och ställa sig till arbetsmarknadens förfogande genom att skriva in sig på Arbetsförmedlingen.

I undantagsfall, och om synnerliga skäl föreligger, kan företagaren behålla sitt företag och ändå beviljas försörjningsstöd. Detta gäller om:

- Behovet av bistånd är högst tre månader, därefter ger firman åter inkomster.
- Den egna företagaren har uppburit aktivitetsstöd från Arbetsförmedlingen under sex månader och det finns utsikter att företaget ger inkomster inom tre månader.

Separat företagsutredning ska göras och bifogas den ekonomiska utredningen. Handlingar som behövs för företagsutredningen är registreringsbevis på företaget, momsredovisning, årsredovisning, företagskonton samt transaktioner på företagskonton senaste året.

Sökanden med fria yrken såsom exempelvis konstnärer, författare, artister och frilansarbetare har ofta F-skattsedel eftersom detta är ett krav från deras uppdragsgivare. Deras ansökan om försörjningsstöd eller annat ekonomiskt bistånd ska prövas på samma sätt som för andra hel- eller deltidsarbetslösa och samma krav på motprestationer ska ställas.

5.11 Inskrivna för kriminalvård eller rättspsykiatrisk vård

Kriminalvårdsmyndigheten svarar under verkställighetstiden för alla kostnader för personer som är inskrivna hos kriminalvården. Undantaget från det är hyra och uppehälle under frigivningspermission. För hyra och andra kostnader förknippade med eventuell bostad gäller i vissa fall särskilda regler som beskrivs nedan. Sökandens möjlighet till inkomst från arbete inom kriminalvårdsanstalt ska alltid utredas innan ekonomiskt bistånd beviljas.

Personer som är häktade, inklusive de som genomgår rättspsykiatrisk undersökning, får häktesbidrag från kriminalvården och ska inte beviljas fickpengar. Personer som dömts till fängelsestraff har i princip rätt att omgående påbörja verkställigheten. Vid ansökan om försörjningsstöd i avvaktan på fängelsestraff kan behovet tillgodoses genom att den sökande inställer sig hos kriminalvården. I samband med att kriminalvård avslutas ligger ansvaret för bistånd på folkbokföringskommunen under en övergångsperiod. En rimlig övergångsperiod kan vara cirka en månad. Därefter har vistelsekommunen ansvaret.

Den som genomgår rättspsykiatrisk vård eller är omhändertagen enligt Smittskyddslagen har rätt till ekonomiskt bistånd på samma villkor som personer inskrivna för vård inom socialtjänsten. De som är dömda till rättspsykiatrisk vård har kvar rätten till sjukpenning, pension, bostadsbidrag etc.

Vid ansökan om försörjningsstöd efter frigivning från kriminalvårdsanstalt ska alltid saldo på frigivningskonto kontrolleras.

5.11.1 Hyreskostnader för inskrivna för kriminalvård eller rättspsykiatrisk vård

Personer som är häktade har rätt till bistånd från socialtjänsten till hyra om inte behovet kan tillgodoses på annat sätt. En sedvanlig ekonomisk prövning ska alltid göras.

Personer som är dömda till kriminalvård kan i vissa fall beviljas bistånd till hyra under verkställighetstiden. Vägledande vid prövning ska vara den sökandes hyresförhållande, straffets längd, egen förmåga att betala hyran/del av hyran, samt rehabiliteringsaspekten.

Vid vårdtid på högst sex månader kan ekonomiskt bistånd till hyra beviljas om det är olämpligt eller omöjligt att hyra ut lägenheten i andra hand. I fall den sökande hyr andrahandslägenhet eller inneboenderum kan bistånd beviljas om hyresrätten kvarstår efter frigivning.

Vid vårdtid som överstiger sex månader ska den sökande försöka få sin lägenhet uthyrd i andra hand eftersom bostad efter frigivning är betydelsefull för fortsatt rehabilitering. Om hyresvärden inte ger tillstånd till andrahandsuthyrning ska den sökande begära tillstånd till uthyrning hos Hyresnämnden. Under tid då sökande försöker ordna lägenhetsfrågan kan bistånd till hyran beviljas.

Om hyresavtal sägs upp kan det bli aktuellt med bistånd till kostnad för förvaring av bohaget. Denna kostnad bör ses i förhållande till kostnad för nyanskaffning av möbler och husgeråd i kombination med förvaring av en mindre del personligt lösöre.

5.11.2 Intensivövervakning med elektronisk kontroll (IÖV)

Personer som avtjänar straff med fotboja jämställs med frivårdsklienter och har exempelvis rätt att fortsätta uppbära eventuell pension eller sjukpenning, dock inte ersättning från a-kassa. Om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt har personen rätt till ekonomiskt bistånd från kommunen till sin försörjning under verkställigheten med fotboja. För enskilda som arbetar eller är arbetssökande kan arbetstider, resväg och adress till arbetsgivare/arbetsmarknadsinsats registreras hos Kriminalvården, och de enskilde kan därmed fortsätta arbeta eller stå till arbetsmarknadens förfogande.

Om verkställigheten med fotboja upphävs och övergår till anstaltsvård gäller i stället reglerna för inskrivna inom kriminalvården. Ekonomiskt bistånd till eventuella merkostnader på grund av intensivövervakningen såsom avgifter, fotboja, telefoninstallation eller resor till och från aktiviteter ska inte beviljas då dessa bekostas av Kriminalvårdsmyndigheten. Vid IÖV-utsluss är personen fortfarande inskriven på anstalt och har inte rätt till ekonomiskt bistånd för sin försörjning, utan regler för inskrivna inom kriminalvården gäller.

5.11.3 Skyddstillsyn med särskild föreskrift, s.k. kontraktsvård

Kontraktsvård är ett alternativ till fängelse som innebär att den dömda får genomgå missbruksbehandling där kriminalvården och socialtjänsten upprättar en gemensam behandlingsplan. Kriminalvården har kostnadsansvaret för behandlingen fram till tänkt dag för villkorlig frigivning, vilken inträffar den 2/3 av det alternativa fängelsestraffet. Därefter övergår kostnadsansvaret till socialtjänsten.

Vid behandling på institution står kriminalvården för alla kostnader till vårdgivaren i samband med placeringen såsom fickpengar, drogkontroller, sjukvårdskostnader, resor, klädustrustning, fritids- och sportutrustning och hygienartiklar. I dessa fall ska försörjningsstöd inte beviljas.

Om behandlingen sker i öppenvård bekostar kriminalvården enbart den behandling och kontroll som följer av behandlingsplanen. Klientens behov av försörjningsstöd ska prövas av socialtjänsten. Kontraktsvård är en påföljd och om klienten avbryter eller missköter den uppgjorda behandlingsplanen gäller i stället reglerna för inskrivna inom kriminalvården.

5.11.4 Samhällstjänst

Samhällstjänst är en dom till skyddstillsyn med föreskrift att utföra oavlönat arbete hos ideella föreningar, organisationer eller kyrkor och är ett alternativ till fängelse. Samhällstjänsten ska utföras under den dömdes fritid, t ex. kvällar eller veckoslut, under kontroll av frivårdsmyndigheten. Den dömda kan behålla sitt ordinarie arbete/studier eller vara aktivt arbetssökande. Det faktum att en bidragssökande person är dömd till samhällstjänst ska inte påverka socialtjänstens krav på den sökande att stå till arbetsmarknadens förfogande på heltid och t ex. delta i praktik.

5.12 Utländska medborgare

5.12.1 Med uppehållstillstånd

Utländska medborgare med uppehålls- och arbetstillstånd i Sverige som vistas här har samma rätt till bistånd som svenska medborgare. Om personen söker ekonomiskt bistånd ska detta beslut visas upp. Utländska medborgare med uppehållstillstånd för besök ska bedömas på samma sätt som utländska medborgare som befinner sig tillfälligt i landet.

5.12.2 Utan uppehållstillstånd

Utländska medborgare som tillfälligt vistas i Sverige, till exempel turister, affärsresande och säsongarbetare ska vid ekonomiska problem i första hand hänvisas till det egna landets ambassad eller konsulat. I princip finns rätt till ekonomiskt bistånd i en nödsituation och kommunen är skyldig att pröva biståndsbehovet i de fall behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Det yttersta ansvaret skulle i det enskilda fallet kunna ge den enskilde matpengar samt en biljett hem.

Efter tre månaders vistelse i Sverige inträder kravet på uppehållstillstånd. Om personen saknar uppehållstillstånd och inte heller har ansökt om uppehållstillstånd, bör socialtjänsten uppmana personen att ta kontakt med Migrationsverket för att ansöka om ett uppehållstillstånd. Ansöker personen inte om uppehållstillstånd kan det eventuellt bli aktuellt med bistånd i avvaktan på avvisning/utvisning.

5.12.3 Asylsökande och övriga personer som sökt uppehållstillstånd

Asylsökande ska alltid hänvisas till Migrationsverket som beviljar dagernättning enligt Lag om mottagande av asylsökande med flera (LMA). Detta gäller oavsett om den asylsökande vistas på förläggning eller hos släkting i kommunen. Kommunen ansvarar för gruppen "Övriga som sökt uppehållstillstånd" i Sverige och omfattas av 1 § punkt 3 i LMA, det vill säga de som "har ansökt om uppehållstillstånd i Sverige och av särskilda skäl medgetts rätt att vistas här medan ansökan prövas". Det är Migrationsverket som beslutar om detta och beslutet ska visas upp av den sökande. Dessa personer beviljas dagernättning enligt LMA och det utbetalas av kommunen. Detta gäller även personer som tidigare haft uppehållstillstånd som upphört att gälla och som sökt nytt uppehållstillstånd. I de senare fallen kan det även bli aktuellt att bevilja hyra med mera.

Dagernättningen ska täcka kostnader för livsmedel, kläder och skor, fritidsaktiviteter, hygienartiklar och andra förbrukningsvaror. Den ska även täcka

utgifter för hälso- och sjukvård, tandvård samt läkemedel. Om särskilt angelägna behov uppstår kan särskilt bidrag lämnas för kostnader för vinterkläder, glasögon, kosttillskott, hjälpmedel vid funktionsnedsättning, spädbarnsutrustning och begravningskostnad. Bistånd som kommunen utger enligt LMA ska återsökas från staten. Undantag från ovanstående ska göras för barn under 18 år som bor hos vårdnadshavare med uppehållstillstånd. Dessa ska beviljas bistånd enligt SoL.

5.13 Nyanlända invandrare

Nyanlända som beviljats uppehållstillstånd, är mellan 20 och 65 år, har varit bosatta i Sverige högst ett år efter första folkbokföringsdatum och som har en etableringsplan genom Arbetsförmedlingen har rätt till etableringsersättning. I normalfallet ska etableringsersättningen täcka försörjningsbehovet, men det kan uppstå ett antal situationer när en nyanländ/ett hushåll där en nyanländ ingår ändå behöver försörjningsstöd. Nedan följer några exempel på sådana situationer:

- Om det uppstår ett glapp mellan dagersättning enligt LMA och utbetalning av etableringsersättning
- Om den nyanländes arbetsförmåga är nedsatt och den enskilde därför får reducerad eller ingen etableringsersättning
- Om den nyanlände på grund av t ex. vård av barn inte kan delta i etableringsinsatser
- Om ungdom 18–20 år, som studerar på gymnasiet, inte har sina föräldrar i landet och inte är placerade för vård utanför det egna hemmet.
- Om etableringsersättning samt övriga inkomster som personen har, ej gör personen självförsörjande

Vissa av de kostnader som kommunen har för försörjningsstöd till nyanlända går att återsöka hos Migrationsverket. Det gäller i de fall den enskilde får reducerad etableringsersättning till följd av nedsatt arbetsförmåga och när ekonomiskt bistånd beviljas till studerande ungdomar som saknar föräldrar i landet och inte är placerade för vård.

5.13.1 Ersättning efter att etableringsplanen är slut

Om personen inte är självförsörjande när etableringsplan och etableringsersättning upphör och inte kan få sin försörjning tryggad på annat sätt, hänvisas personen till kommunens ekonomiska bistånd. Kommunerna får ingen särskild ersättning för dessa kostnader.

5.14 EU-medborgare

För EU-medborgare gäller särskilda regler som innebär att kravet på uppehållstillstånd enligt utlänningslagen inte gäller under vissa förutsättningar. Bestämmelser om uppehållsrätt, som reglerar EU-medborgares rätt att vistas i landet, finns i utlänningslagen och utlänningsförordningen. Reglerna om uppehållsrätt omfattar även medborgare från EES-länderna Island, Norge och Liechtenstein. Reglerna om uppehållsrätt omfattar dock inte medborgare från Schweiz, för vilka tidigare regler om uppehållsrätt fortfarande gäller.

Reglerna om uppehållsrätt är endast tillämpliga på sådana EU- medborgare som reser till eller uppehåller sig i en annan medlemsstat än den de själva är

medborgare i och därigenom utnyttjar den fria rörligheten. Med uppehållsrätt avses rätten för EU-medborgare och deras familjemedlemmar att vistas i Sverige mer än tre månader utan uppehållstillstånd under vissa förutsättningar. EU-medborgaren har uppehållsrätt om han/hon uppfyller något av nedanstående kriterier:

- Är arbetstagare eller egen företagare i Sverige
- Har kommit till Sverige för att söka arbete och har en verklig möjlighet att få anställning
- Är inskriven som studerande vid en erkänd utbildningsanstalt i Sverige och enligt en försäkran om detta har tillräckliga tillgångar för sin och sina familjemedlemmars försörjning samt har en heltäckande sjukförsäkring för sig och sina familjemedlemmar som gäller i Sverige
- Har tillräckliga tillgångar för sin och sina familjemedlemmars försörjning och har en heltäckande sjukförsäkring för sig och familjemedlemmarna som gäller i Sverige.

Med familjemedlem avses make/maka eller sambo, samt släkting i rakt nedstigande led till den enskilde eller till hans/henne make eller sambo, om släktingen är under 21 år eller är beroende av den enskilde för sin försörjning. Även släkting i rakt uppstigande led till den enskilde eller till hans/hennes make eller sambo räknas som familjemedlem, om släktingen är beroende av dem för sin försörjning. Registrerad partner jämställs med make. Familjemedlemmar behöver inte vara EU-medborgare för att ha uppehållsrätt. En familjemedlem som inte är EU-medborgare ska ansöka om uppehållsrätt hos Migrationsverket senast tre månader efter ankomsten till Sverige.

Om en svensk medborgare gifter sig med en medborgare från annat EU-land eller annat utomnordiskt land, ska denne ha sökt och beviljats uppehållstillstånd i Sverige innan inresa i landet. Detta krävs dock inte om medborgaren från annat EU-land själv uppfyller kriterierna för att ha uppehållsrätt exempelvis genom en anställning i Sverige. Upphållsrätten finns så länge villkoren är uppfyllda. En EU-medborgare som har vistats lagligt i Sverige utan avbrott under minst fem år har permanent uppehållsrätt.

5.14.1 Yrkesverksamma personer

En EU-medborgare har uppehållsrätt om personen är arbetstagare eller egenföretagare i Sverige. För att räknas som yrkesverksam person ska arbetet utföras åt någon annan, personen ska vara under dennes arbetsledning och arbetet ska ske mot ersättning. En EU-medborgare som är arbetstagare och vistas i Sverige har samma rätt till ekonomiskt bistånd som svenska medborgare. För rätt till bistånd krävs det att övriga krav enligt SoL är uppfyllda.

Om arbetstagaren drabbats av tillfällig arbetsförmåga på grund av sjukdom eller olycksfall behåller personen sin uppehållsrätt under den tid som han eller hon inte kan arbeta.

När anställningen upphör är utgångspunkten att personen förlorar sin anställning som arbetstagare. I vissa situationer kan dock en person som har avslutat en anställning i Sverige behålla sin uppehållsrätt som arbetstagare. I dessa fall

kvarstår rätten till likabehandling i fråga om socialt bistånd. Vid ofrivillig arbetslöshet behåller personen status som arbetstagare om anställningen varat mer än ett år och personen i fråga anmält sig som arbetssökande på Arbetsförmedlingen. Om anställningen redan från början varit tidsbegränsad till mindre än ett år och personen i fråga blir ofrivilligt arbetslös under denna period anmäler sig som arbetssökande kvarstår ställningen som arbetstagare i sex månader. Detta förutsätter att arbetstagaren kan visa intyg om anställning eller liknande.

5.14.2 Egenföretagare

EU-medborgare som är bosatt och verksam i Sverige med eget företag ska behandlas på samma sätt som svenska medborgare med eget företag i utredning om ekonomiskt bistånd.

5.14.3 Arbetssökande

En EU-medborgare har uppehållsrätt om han eller hon är arbetssökande i Sverige med verklig möjlighet att få anställning. Enligt EG-rättslig praxis har den arbetssökande i regel rätt att vistas sex månader i medlemsstaten för att söka arbete. Samtidigt har EG-domstolen påpekat att om personen fortfarande efter sex månader söker arbete och har reell möjlighet att anställning kan han eller hon inte tvingas att lämna värdmedlemsstaten.

En arbetssökande EU-medborgare har i regel inte rätt till försörjningsstöd. En individuell bedömning måste dock alltid göras i det enskilda fallet, där hänsyn bland annat ska tas till vistelsetidens längd och avsikten med vistelsen. För personer med rätt till arbetslöshetsersättning enligt hemlandets regler finns möjlighet att under tre månader ta med sig denna ersättning till det land där man tillfälligt vistas. Kommunen måste från fall till fall bedöma om bistånd ska beviljas och i sådant fall i vilken omfattning.

5.14.4 Icke yrkesverksamma personer

Vissa studerande och andra personer, t ex pensionärer, som har tillgångar för sin och sina familjemedlemmars försörjning och en heltäckande sjukförsäkring har uppehållsrätt. Tanken är att personer som tillhör kategorin icke yrkesverksamma själva ska disponera över tillräckliga medel så att de inte blir en belastning för det sociala systemet i värdlandet.

En EU-medborgare som lagligen vistas i Sverige vid biståndsbedömningen ska i princip behandlas på samma sätt som en svensk medborgare under samma förutsättningar. Kommunen måste från fall till fall bedöma om bistånd ska beviljas och i sådant fall i vilken omfattning.

5.14.5 Tillfällig vistelse i Sverige

En EU-medborgare som tillfälligt vistas i Sverige, till exempel som turist eller affärsresande, som inte har något arbete i Sverige och inte heller har för avsikt att arbeta i Sverige ska vid ekonomiska problem i första hand hänvisas till det egna landets ambassad eller konsulat. I princip föreligger rätt till ekonomiskt bistånd i en nödsituation och kommunen är skyldig att pröva biståndsbehovet i de fall behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Kommunens yttersta ansvar enligt SoL skulle i det enskilda fallet kunna innebära att den enskilde beviljas matpengar, logi samt biljett hem.

5.14.6 Akut nödsituation

Rätt till bistånd finns alltid i akuta nödsituationer. Vid dessa situationer bör särskilt beaktas om det finns barn i familjen. Ett avslag på en ansökan om bistånd får inte leda till att barn far illa.

6 Anvisningar för handläggning

För att säkerställa att handläggningen av försörjningsstödsärenden är rättssäker för den enskilde krävs att handläggningen följer vissa principer vad gäller prövning av ansökan, information till den enskilde, kontroll av tillgångar, dokumentation m.m.

6.1 Dokumentation

Dokumentationen är en förutsättning för den enskildes rättssäkerhet och socialtjänsten är skyldig att dokumentera sin verksamhet. Det är särskilt viktigt i samband med myndighetsutövning. Dokumentationen ska omfatta alla uppgifter som har betydelse för handläggning och bedömning av ett ärende och gäller såväl muntlig som skriftlig information. Det är viktigt att komma ihåg att ett beslut ska baseras på den information som framgår av dokumentationen samt det som finns i beslutsunderlaget.

Dokumentationen ska omfatta dels de omständigheter som rör den enskildes hjälpbehov, dels på vilket sätt utredningen har gjorts, till exempel vad som framkommit vid kontakter med andra myndigheter. Av dokumentationen ska också framgå vad som har beslutats och vilka åtgärder som vidtagits.

Dokumentationen ska genomföras på ett sådant sätt att det framgår hur ärendet fortlöper och hur besluten genomförts. Dokumentationen ska vara saklig, objektiv och utformas med respekt för den enskilde. Av dokumentationen bör det också framgå vilken handläggare som noterat vilken uppgift och när anteckningen gjordes. Den enskilde har rätt att ta del av som har skrivits om honom eller henne. Det ska även klart framgå om den enskilde anser att en uppgift är felaktig eller om han eller hon har en annan uppfattning.

Dokumentationen är nödvändig för att den biståndssökande ska kunna ta del av uppgifterna och har en avgörande betydelse som underlag för ett korrekt beslut. Brister i detta avseende kan medföra att de beslut som fattas grundar sig på otillräckligt eller felaktigt underlag. Ytterst är dokumentationsskyldigheten en fråga om den enskildes rättssäkerhet. Det individuella tjänstemannaansvaret medför att dokumentation också är viktig för handläggarens egen skull. Dokumentation är dessutom en förutsättning för att socialtjänsten ska kunna följa upp och utvärdera sina insatser.

6.1.1 Journalanteckningar

Journalanteckningar ska göra det möjligt att följa ärendets gång. Inkommen information, skriftliga handlingar och handlingar/uppgifter som inkommer i samband med ansökan av betydelse för bedömning ska dokumenteras. Detta gäller även vilken information som lämnats till den sökande samt vilka överenskommelser som gjorts. Utgångspunkten är att anteckningarna ska innehålla tillräcklig och relevant information så att andra handläggare ska kunna handlägga ärendet utan att inkonsekvens eller missförstånd uppstår. Den sökande ska kunna ta del av och förstå dokumentationen.

6.2 Information och rättssäkerhet

Det är viktigt att den som kontaktar socialtjänsten får allsidig information, oavsett om syftet med kontakten är att göra en ansökan om ekonomiskt bistånd eller

endast att få upplysningar. Det kan handla om information om förutsättningar för rätt till ekonomiskt bistånd, att ge upplysningar om hur man gör en ansökan och hjälp att fylla i blanketter. Informationen kan även gälla frågor gällande rättssäkerhet, medbestämmande och former för att framföra klagomål. En allsidig information ska även omfatta upplysningar, stöd och råd när det gäller samhället i övrigt, t ex socialförsäkringar, arbetsmarknad och utbildning. Det är viktigt att informationen formuleras på ett konkret och tydligt sätt så att den är lätt för den enskilde att förstå.

När det gäller rättssäkerhet är det viktigt att den enskilde informeras om t ex rätten till insyn i utredningsmaterial och journalanteckningar, rätten till ombud eller biträde, möjligheterna att få tolk och att ha med sig en stödperson. Annan viktig information kan handla om allmän rättshjälp, socialtjänstens arbetssätt, sekretess- och samrådsbestämmelser samt möjligheter att överklaga beslut. Självfallet måste socialtjänsten också informera om vilka skyldigheter den enskilde har, t ex att tillhandahålla korrekta och tillräckliga uppgifter i samband med utredning.

6.2.1 Information i samband med ansökan

För att förebygga att den sökande oavsiktligt gör fel vid ansökan ska varje sökande få tydlig, skriftlig information både om sin rätt till bistånd, om kravet på motprestation och om sina skyldigheter att lämna korrekta och fullständiga uppgifter samt skyldighet att anmäla ändrade förhållanden. Den enskilde ska också få information om handlägningsprocessen och de kontroller som görs i samband med den.

Sökande ska också informeras om konsekvenserna om han eller hon lämnar oriktiga uppgifter eller låter bli att anmäla ändrade förhållanden, samt om att lämnade uppgifter kommer att registreras i socialregistret. Den sökande har då möjlighet att överväga om hon eller han ska avstå från att göra en ansökan.

Den skriftliga informationen ska kompletteras med en muntlig genomgång med varje sökande och den sökande ska få möjlighet att ställa frågor. Sökande ska underteckna en bekräftelse på att han eller hon har tagit del av informationen och förstått den. De sökande får en kopia på den undertecknade informationsblanketten och originalet läggs i akten.

Det är viktigt att ovanstående rutiner för information följs eftersom den information som ges till den sökande har en mycket viktig betydelse vid bedömning av uppsåt och oaktsamhet när det gäller bidragsbrott.

När det gäller ekonomiskt bistånd kan informationen till exempel omfatta;

- Rätten till bistånd
- Hur utredningen går till
- Vilka uppgifter som normalt kontrolleras
- Hur inkomster och tillgångar påverkar rätten till bistånd
- Normen för försörjningsstöd och eventuella avvikelser
- Vad försörjningsstöd ska räcka till
- Bistånd för livsföring i övrigt

- Vilka krav som kan ställas på den som ansöker om ekonomiskt bistånd
- Återbetalningsregler
- Den enskildes rätt att ta del av det som finns skrivet om honom eller henne
- Hur man överklagar
- Sekretess
- Praktiska upplysningar, hur man ansöker, beslutsprocessen, vart man vänder sig för att ansöka om andra bidrag m.m.
- Väntetider

Informationen kan behöva repeteras vid flera tillfällen, tills det står helt klart att den enskilde vet vad socialtjänsten kan erbjuda och vilka krav och regler som gäller.

Det är inte ovanligt att personer genom telefon eller vid personligt besök ställer frågor om reglerna för ekonomiskt bistånd eller om normen för försörjningsstöd. En sådan förfrågan är allmän, dvs. inte en formell ansökan som leder till utredning eller beslut. I en sådan situation är det viktigt att tydligt informera om att den enskilde alltid har rätt att göra en ansökan, hur en ansökan görs och att man alltid har rätt till en individuell behovsprövning. Handläggaren måste förvissa sig om att svaret uppfattas korrekt och inte som ett beslut om att avisa ärendet eller ett beslut om avslag.

Då en förfrågan eller en ansökan görs av någon som inte behärskar svenska bör utredaren anlita en kompetent tolk. Detta gäller självfallet också i samband med att en utredning görs. Möjligheten till telefontolkning finns. Att vid behov anlita tolk är ett sätt att säkerställa att den enskildes rättssäkerhet inte blir åsidosatt. När det blir aktuellt med ett besök ska den biståndssökande få information om vilka handlingar han eller hon bör ta med sig för att utredningen ska kunna genomföras så snabbt som möjligt.

6.3 Ansökan

Huvudregeln är att ansökningsblanketten ska användas men i princip gäller även en skriftlig ansökan i annan form eller en muntlig ansökan och ställning måste tas även till ansökningar som inkommer i annan form än via ansökningsblanketten. Om ansökan är muntlig är det viktigt att den journalförs. Om en ofullständig ansökan inkommer ska den som huvudregel kompletteras av den sökande.

Det är viktigt att skilja på en ansökan och ett rådgivande samtal, men en överdriven formalisering av kontakten kan i vissa fall kännas kränkande för den enskilde. Om förhållandet är oklart ska handläggaren kontrollera med den sökande om det föreligger en ansökan eller inte. En ansökan ska alltid utredas och avslutas med ett beslut.

I de fall det står klart att sökande saknar förmåga att fylla i en ansökan kan undantag göras och detta ska tydligt dokumenteras. I sådant fall ska handläggaren själv med den sökandes samtycke, inhämta alla relevanta uppgifter innan beslut fattas.

För att underlätta utredningsförfarandet och nödvändiga kontroller är det lämpligt att socialtjänsten före nybesöket informerar den enskilde om vilka handlingar han eller hon bör ha med sig. Handlingar som är viktiga att ha med sig är bland annat:

- Legitimation
- Hyreskontrakt
- Eventuellt arbetsgivarintyg
- De senaste lönebeskeden
- De senaste månadernas utbetalningar av pension, efterlevnadsstöd till barn, sjukpenning, föräldrapenning, underhållsstöd, bostadsbidrag och eventuella övriga inkomster/insättningar
- Uppgifter om tillgångar i form av bil, bankmedel, fastighet, båt m.m.
- Kontoöversikt och kontoutdrag som sträcker sig tre månader bakåt i tiden
- Inbetalningskvitton
- Handlingsplan från arbetsförmedlingen och/eller läkarintyg

6.4 Utredning

Grunden för en utredning om ekonomiskt bistånd är att ta reda på orsakerna till att den enskilde inte kan försörja sig själv eller behöver bistånd för sin livsföring i övrigt. Utredningen syftar till att kartlägga vilka behov som finns och vilka möjligheter och resurser den enskilde har att själv tillgodose sina eller familjens behov. Handläggaren måste skaffa sig en helhetsbild av försörjningshinder, resurser och behov. Hur omfattande utredningen ska göras beror på omständigheterna i det enskilda fallet.

Utredningen ska omfatta uppgifter om den enskildes eller hushållets ekonomi och vilka möjligheter det finns att tillgodose behovet på annat sätt. Uppgifterna som ska ligga till grund för beslutet lämnas i första hand av den enskilde själv. Den enskilde kan också använda sig av ett ombud som lämnar nödvändiga uppgifter om ekonomin. Socialtjänsten kan dock hjälpa till att skaffa sådana upplysningar och yttranden från andra myndigheter som är nödvändiga för utredningen. Detta kan många gånger vara enklare än att den enskilde själv måste vända sig till olika myndigheter och skaffa fram de uppgifter som behövs.

Det är viktigt att komma ihåg att utredningar som gäller ekonomiskt bistånd är frivilliga och att det är den sökande som avgör vilka kontakter som får tas och vilka uppgifter ska inhämtas/lämnas till utredningen. För att kunna avgöra om sökanden har rätt till ekonomiskt bistånd behövs emellertid ett tillräckligt omfattande beslutsunderlag, inklusive en beräkning av biståndet. Om en enskild, trots begäran, inte förser handläggaren med nödvändiga underlag eller motsätter sig att handläggaren tar nödvändiga kontakter, kan det utgöra skäl för att avslå ansökan. Konsekvenserna av en ofullständig utredning kan också bli att den enskilde inte får den hjälp som han eller hon behöver. Handläggaren eller beslutsfattaren är den som avgör om underlaget är tillräckligt för att kunna fatta ett beslut.

I utredningen ska endast uppgifter som är relevanta för bedömningen inhämtas. Uppgifterna ska endast gälla den biståndssökande, personer som ingår i hushållsgemenskap med den sökande samt eventuella barn som den sökande inte lever tillsammans med. Personer som inte har sökt ekonomiskt bistånd och förekommer i utredningen, till exempel genom att hyra ut ett rum eller bostad i andra hand, ska inte behöva lämna uppgifter till utredningen eller utsättas för kontroller.

6.5 Kontroller

För att motverka felaktiga utbetalningar ska de uppgifter som den sökande lämnar i sin ansökan alltid kontrolleras. Vissa kontroller har socialtjänsten rätt att göra utan att den enskilde lämnat särskilt medgivande. Andra kontroller kräver den enskildes samtycke. Om den sökande har lämnat muntligt godkännande ska detta dokumenteras i journalanteckning.

Alla kontroller som görs och kontakter som tas i samband med biståndsansökan bör dock ske med den sökandes samtycke. Om den sökande inte lämnar samtycke måste socialtjänsten ta ställning till om beslutsunderlaget är tillräckligt eller inte. Om inte, kan beslut om att avslå ansökan fattas med hänvisning till att den sökande inte medverkar i utredningen. Utgångspunkten är att den sökande ska visa att han eller hon har rätt till bistånd och ett stort ansvar kan läggas på den sökande att själv styrka sina uppgifter. Det som primärt måste kontrolleras är om den sökande kan anses tillhöra kommunen. Detta är särskilt viktigt när det gäller sökande som saknar egen bostad.

Följande kontroller ska alltid göras:

- Identitet
- Medborgarskap och uppehållstillstånd respektive uppehållsrätt
- Uppgifter om boende och vistelse
- Uppgifter om folkbokföring
- Hushållssammansättning
- Vårdnadshavare för barn boende i hushållet
- Tidigare aktualitet vid socialtjänst och var?
- Inkomster
- Tillgångar
- Sysselsättning

6.6 Inkomstberäkning

Behov av försörjningsstöd beräknas i normalfallet så att normen läggs ihop med godkända kostnader för hyra, hushållsel, hemförsäkring, arbetsresor och avgift för a-kassa eller fackföreningsavgift. På så sätt erhålls hushållets totala norm. Från denna avräknas hushållets alla nettoinkomster månaden innan ansökningsmånaden Mellanskillnaden utgör hushållets behov av försörjningsstöd.

Vid nybesök är det nödvändigt att göra en grundligare utredning. Det kan tex vara lämpligt att värdera inkomsterna olika beroende på hur hushållets ekonomi sett ut en tid bakåt och vid vilka tidpunkter som olika inkomster erhållits.

Avdrag för förskott på lön eller förmåner ska inte täckas av försörjningsstöd. Undantag kan göras i de fall utredningen visar att förskottet tagits på grund av omständigheter som normalt skulle beaktats vid prövning av rätten till ekonomiskt bistånd. Restriktiviteten inskränker inte socialtjänstens skyldighet att ge tillfälligt bistånd till livsuppehållet om annars en akut nödsituation skulle uppstå.

6.6.1 *Inkomster som i sin helhet reducerar försörjningsstödet*

- Aktivitetsstöd
- Aktivitetsersättning
- Arbetslöshetsersättning
- Arv
- Arvode
- Avgångsvederlag
- Barnbidrag
- Barnpension
- Bostadsbidrag (inneboende kan också söka bostadsbidrag)
- Bostadsersättning
- Boendetillägg
- Bostadstillägg
- Etableringsersättning
- Extra försäkringsförmåner t ex AGS (avtalsgruppsförsäkring), AMF (arbetsmarknadsförsäkring) eller STP/ITP (särskild tilläggspension/övriga avtalspensioner)
- Familjebidrag (vid värnplikt)
- Föräldrapenning
- Försäkringsersättning/skadestånd (dock inte om ersättningen är avsedd för särskilt ändamål, t ex läkarvård)
- Handikappersättning (om den är skattepliktig)
- Hemvårdsbidrag eller hemsjukvårdsbidrag – räknas som inkomst för den person som mottar bidraget för utfört arbete
- Hyresdel från inneboende
- Kommunalt vårdnadsbidrag
- Kontanta medel
- Livränta

- Lön eller sjuklön (gäller ej för personer som omfattas av bestämmelsen i 4 kap. 1b § SoL)
- Omställningsbidrag
- Pension
- Rehabiliteringsersättning
- Räntor och utdelningar
- Sjukersättning
- Sjukpenning
- Skatteåterbäring
- Studiebidrag
- Studiemedel
- Traktamente (de utgifter som traktamentet är till för att täcka ska styrkas och betraktas då som en godkänd utgift)
- Underhållsstöd
- Utryckningsbidrag (värnplikt, kriminalvård)
- Utvecklingsersättning
- Vårdbidrag för funktionsnedsatt barn
- Äldreförsörjningsstöd

Även andra former av inkomster som ska inräknas vid prövning av ekonomiskt bistånd kan förekomma. Skatteåterbäring räknas inte som inkomst om den tagits i anspråk av Kronofogdemyndigheten, vilket alltid ska styrkas.

6.6.2 *Inkomster som delvis reducerar försörjningsstödet*

- Familjehemsersättning (hela arvodesdelen samt den del av omkostnadsersättningen som avser ersättning för bostad per månad och barn ska räknas som inkomst).
- Stipendier som är villkorade eller riktade till särskilda ändamål. Bedömning av hur ett stipendium ska reducera försörjningsstödet görs från fall till fall.
- När en enskild har haft försörjningsstöd under sex månader i följd och får arbete och inkomst eller har ett arbete och ökar sin inkomst ska endast 75 % av lön/sjuklön räknas som inkomst, så kallad jobbstimulans. Detta gäller under två år efter beräkningsperiodens start.

6.6.3 *Inkomster som inte reducerar försörjningsstödet*

- Extra tillägg till studiebidrag för gymnasiestuderande ungdom.
- Fondmedel som utbetalats efter en social bedömning till exempel från någon välgörenhetsorganisation eller kommunen.
- Försäkringsersättning eller skadestånd som är avsett för särskilt ändamål, t ex behov av läkarvård som uppkommit efter skadan.

- Handikappersättning som inte är skattepliktig, om den avser särskilda ändamål till exempel medicinkostnader, reskostnader och läkarvård. Kostnaden för dessa tas inte upp som kostnader vid beräkning av försörjningsstöd. Enskilda som beviljats handikappersättning beviljas inte ersättning för merkostnader för kost.
- Inackorderingstillägg vid gymnasiestudier på annan ort.
- Inkomster av arbete för hemmavarande barn och skolungdomar under 21 år.
- Merkostnader vid vårdbidrag.

Beträffande handikappersättning och merkostnadsersättning vid vårdbidrag är det viktigt att kontrollera vilka kostnader ersättningen ska täcka, då dessa kostnader således inte ska täckas av ekonomiskt bistånd.

Ålderspensionärer bör kunna ha sparade medel upp till ett halvt basbelopp och barn upp till 15 % av basbeloppet. Detsamma gäller hushållsmedlemmars eventuella bosparande upp till den nivå som behövs för att behålla platsen i bostadskön. Resterande del ska beaktas som en tillgång.

6.6.4 Överskjutande inkomster från tidigare månader

Huvudprincipen är att inkomster som överstiger hushållets behov enligt norm den ena månaden överförs som inkomst till nästkommande månad. Tillämpning av denna princip förutsätter dock att den sökande känner till kommunens beräkningsgrunder för försörjningsstöd. Socialtjänsten kan inte kräva att den sökande som aldrig eller inte under lång tid har varit i kontakt med socialtjänsten i förväg ska planera och anpassa sin ekonomi efter gällande nivå för försörjningsstöd. En ansökan om ekonomiskt bistånd kan i denna situation inte kategoriskt avslås med hänvisning till ett normöverskott som uppkommit genom summering av sökandens inkomster flera månader bakåt. Om det tidigare överskottet varit stort ska dock en särskild prövning göras.

Det bör påpekas att en person som vid sista inkomstillfället vet att han eller hon inte har sin försörjning tryggad framåt har ett eget ansvar att efter förmåga planera för de nödvändigaste utgifterna. En person som exempelvis fått avgångsvederlag motsvarande sex månadslöner får anses ha ett eget ansvar att sörja för sin försörjning under motsvarande tid eller fram till nytt arbete eller till utbetalning av arbetslöshetsersättning. Vid nyansökan är det rimligt att titta på inkomster tre månader tillbaka också av skälet att kunna göra en helhetsbedömning av sökandens ekonomiska situation. Det är med hänsyn till eventuella överskott viktigt att de sökande kontinuerligt, men särskilt i början av kontakten, får information om regler för beräkning av försörjningsstöd och att i princip alla inkomster räknas, som exempelvis retroaktiva utbetalningar och överskjutande skatt. Har de sökande varit medveten om hur socialtjänsten räknar i samband med prövning av försörjningsstöd kan ansökan avslås om han eller hon haft inkomst över norm.

6.6.5 Arbetsinkomst för skolungdomar

Hemmavarande barns och skolungdomars inkomster av eget arbete ska inte beaktas inkomst vid beräkning av ekonomiskt bistånd. Till skolungdomar räknas ungdomar under 21 år som studerar i grundskolan, gymnasieskolan eller annan

jämförbar grundutbildning. Inkomsterna kan användas till fritidsaktiviteter eller annat behov som barn och ungdomar har utöver norm.

6.7 Tillgångar

För att den sökande ska ha rätt till ekonomiskt bistånd måste han eller hon ha använt alla sina realiserbara tillgångar. Med realiserbara tillgångar avses pengar på bankkonto, aktier, eller andra värdepapper, bil, båt, fastighet, bostadsrätt, dyrbara konst- eller samlarföremål m.m. både i Sverige och utomlands.

6.7.1 Bil

Huvudregeln är att innehav av bil räknas som en realiserbar tillgång och att den enskilde ska sälja bilen omgående, alternativt inom en månad om inga särskilda skäl för bilinnehav föreligger. Om det bedöms att bilen ska avyttras ska den enskilde få skriftlig information om bilens ungefärliga värde. Vägledande värde kan sökas på t e x bilpriser.se. Efter försäljning av bilen ska sökanden inkomma med kvitto som visar hur mycket bilen sålts för, alternativt skriftligen styrka annat värde av bilen från auktoriserad bilfirma eller motsvarande. Särskilda skäl för bilinnehav kan vara att den enskilde måste ha bil:

- I sitt arbete.
- För att kunna ta sig till och från sin dagliga sysselsättning, t e x för att allmänna kommunikationsmedel inte har rimlig turtäthet eller finns inom rimligt avstånd från bostaden.
- Av medicinska eller sociala skäl, t e x för att en förälder ska kunna umgås med sitt barn.

Om den enskilde behöver bil för arbetsresor bör de faktiska kostnaderna för arbetsresor kunna användas som underlag vid beräkning av skäliga kostnader för t e x bensin, skatt, försäkring och besiktning.

Godkännande av bilinnehav ska som regel omprövas var tredje månad. Socialnämnden bör i vissa fall kunna aktualisera byte till en billigare bil, om bilens värde är högre än ett basbelopp. Om den enskilde på grund av funktionshinder har en specialanpassad bil bör denna, oavsett värde, inte räknas som en tillgång.

Om behovet av ekonomiskt bistånd blir långvarigt bör socialtjänsten i vissa fall kunna diskutera med den biståndssökande hur kostnaderna för arbetsresorna kan reduceras, t e x genom byte av bostad eller arbete eller genom samåkning till arbete. Vid behov av bil av medicinska skäl ska möjlighet till färdtjänst utredas.

6.7.2 Fastighet, bostadsrätt, fritidshus

Huvudregeln är att enskilda som äger fastighet, bostadsrätt eller fritidshus, i Sverige eller utomlands, endast ska beviljas ekonomiskt bistånd i akuta situationer eller under den tid som det tar att sälja fastigheten, dock högst tre månader. Om det finns särskilda skäl kan rådrum för försäljning förlängas. Biståndet ska som regel beviljas med villkor om återbetalning.

Även del i fritidshus ska räknas som realiserbar tillgång såvida det inte finns ett skrivet förbehåll som förhindrar försäljning. Detta gäller också fritidshus i utlandet.

6.7.3 *Bankmedel, aktier, obligationer*

Huvudprincipen är att ekonomiskt bistånd inte ska beviljas sökande som har tillgångar i form av kontanta medel eller värdepapper. Ålderspensionärer bör dock kunna ha sparade medel upp till ett halvt basbelopp.

6.7.4 *Bosparande*

Alla former av bosparande räknas som realiserbar tillgång. Undantag från denna princip kan göras när biståndsbehovet bedöms som kortvarigt, högst tre månader och den sökande saknar egen bostad. I dessa fall godtas inestående kapital upp till den nivå som krävs för bibehållen kötid.

6.7.5 *Pensionssparande*

Pensionssparande räknas i princip som en tillgång. Möjligheten att ta ut pensionssparande ska alltid prövas. Om den enskilde inte kan få tillgång till sitt pensionssparande ska den enskilde beviljas bistånd.

6.7.6 *Barns inkomster och tillgångar*

Om barn har inkomster i form av exempelvis barnpension ska de tas med som inkomst i beräkning. Barns tillgångar i form av kapital, fastighet eller dylikt ska inte räknas om de står under överförmyndarens kontroll om inte överförmyndaren ger sitt samtycke till uttag. Uttag ska i så fall göras för barnets försörjning enligt norm. Hyresdel ska inte räknas. Barn får dock ha sparade medel upp till 15 % av basbeloppet.

6.8 Utgifter

De enda utgifter som ska räknas in i månadsbehovet är de som omfattas av försörjningsstödet. Utgift för underhållsstöd till barn, avbetalning på studielån eller andra lån och avbetalningar ska inte inräknas. Om den av parterna i ett sammanboende som har inkomst är underhållsskyldig för barn sedan tidigare ska fastställt underhållsstöd räknas bort från gemensam disponibel inkomst innan ekonomisk behovsprövning sker. Eftersom denna person har inkomst kan han eller hon inte få underhållsstödet nedsatt eller uppskjutet. Den som saknar inkomst ska däremot ansöka om nedsättning eller uppskov av underhållsstöd. Den som återbetalar studielån kan genom uppvisande av intyg som styrker att personen saknar annan inkomst än ekonomiskt bistånd få uppskov med återbetalning hos CSN.

6.9 Hushållstyper

6.9.1 *Sammanboende med hushållsgemenskap*

För vuxna som lever under äktenskapsliknande förhållanden gäller hushållsgemenskap som innebär ett ömsesidigt ansvar för alla kostnader i hushållet. En gemensam ansökan och bådas sammanräknade inkomster ska ligga till grund för beräkning av biståndsbehov. Det innebär till exempel att om endast en i hushållet har inkomst ska den inkomsten så långt den räcker även täcka kostnader för den sammanboende. Först därefter kan eventuellt kompletterande bistånd beviljas.

6.9.2 *Gifta men ej sammanboende*

Gifta makar är enligt lagstiftning försörjningsskyldiga gentemot varandra. Försörjningsplikten kvarstår även om makarna har skilda hushåll. Prövningen av

försörjningsstöd ska utgå från denna princip om ömsesidig försörjningsplikt. Även under betänketid vid skilsmässa är makar försörjningsskyldiga gentemot varandra och gemensamma barn oavsett hur de väljer att bo.

Endast om det är uppenbart olämpligt att makarna har gemensam ekonomi, exempelvis vid förekomst av våld inom relationen, eller då någon av makarna är oförmögen att ta sitt ansvar för resten av familjen, ska principen om gemensam försörjningsplikt frångås. Undantag kan även göras vid akuta nödsituationer. Försörjningsplikt kan inte hävdas gentemot den som får försörjningsstöd.

6.9.3 *Gymnasiestuderande ungdom*

Föräldrars försörjningsskyldighet gäller till dess att gymnasiestudierna avslutas eller den unge fyller 21 år, oavsett om den unge har egen bostad eller inte.

Normalt ska inte socialtjänsten ta hänsyn till den extra kostnad det innebär att gymnasiestuderande ungdom har eget boende vid prövning av rätt till ekonomiskt bistånd. Undantag ska göras om det finns synnerliga skäl till att den unge inte kan bo kvar hemma. I möjligaste mån ska den unge ingå i föräldrarnas hushåll, men ibland kan det finnas skäl att se honom eller henne som ett eget hushåll. Även i det senare fallet ska om möjligt föräldrarnas ekonomi och förmåga att bidra till den unges kostnader utredas. Sociala förmåner som underhållsstöd och barnbidrag eller studiebidrag ska alltid komma den unge till godo. Möjligheten att utse en god man kan beaktas om den unges intressen särskilt behöver bevakas. Om den unge fyllt 16 år kan han eller hon själv ansöka om god man.

6.9.4 *Inneboende*

Sökande som är inneboende räknas inte leva i hushållsgemenskap med sin hyresvärd. Inneboende och hyresvärd ska ha bistånd enligt vanlig norm för ensamstående. Om avtalet mellan hyresvärden och den inneboende innebär att vissa hushållsutgifter, som t ex telefon och förbrukningsvaror, ingår i hyran kan normen anpassas efter det.

6.9.5 *Person under 21 år som har bildat familj*

Föräldrars försörjningsansvar för underårigt barn kvarstår även om den underåriga själv blivit förälder. Föräldrarna har däremot inget försörjningsansvar för sitt barnbarn.

Vid giftermål övertar make/maka försörjningsplikten för gymnasiestuderande upp till 21 år. Om maken/makan inte kan fullgöra sin försörjningsplikt, primär försörjningsplikt, har den underåriges föräldrar försörjningsplikt, sekundär försörjningsplikt.

6.9.6 *Hushåll där barn bor växelvis hos föräldrarna*

Om barnet eller barnen bor ungefär lika mycket hos båda föräldrarna ska som regel halva barnbidraget räknas som inkomst och halva normen som utgift. Även övriga utgifter för barnet förutsätts delas mellan föräldrarna, exempelvis beviljas övrigt ekonomiskt bistånd med halva barnomsorgsavgiften, medicinkostnaden etc.

6.10 Beslut

Ur rättssäkerhetssynpunkt är det viktigt att ett ärende avslutas på ett korrekt sätt och så snart som möjligt. En utredning ska alltid utmynna i ett förslag till beslut och beslutet ska fattas av någon som är behörig.

Det måste tydligt framgå vad som är förslag till beslut och vad som är beslutat. Det är viktigt att beslutet är tydligt. Av beslutet ska framgå vad den enskilde har ansökt om och vad som beviljats. Om ansökan avslås eller om det som beviljats inte tydligt överensstämmer med ansökan, måste detta framgå så att den biståndssökande kan överklaga beslutet. I de fall beslutet går den enskilde emot, det vill säga om den enskilde inte får det han eller hon ansökt om, måste beslutet motiveras. Beslutsmotiveringen ska vara sådan att orsaken till avslagsbeslutet tydligt framgår.

Sammanfattningsvis ska beslut innehålla uppgifter om:

- Vad ansökan avser
- Vad som beviljats respektive avslagits och enligt vilket lagrum
- Skälen till avslagsbeslutet
- Datum för beslut och beslutsfattare

6.10.1 Motivering av beslut

Grundprincipen för beslut i ärenden som gäller myndighetsutövning gentemot enskild, är att de ska innehålla de skäl som bestämt utgången, det vill säga beslutet ska motiveras. Det räcker inte att hänvisa till lagrum eller till ett generellt beslut. Skälen ska anges på ett sådant sätt att den enskilde förstår orsaken till beslutet. Motiveringen ska vara kort och tydlig. Eftersom socialtjänsten är skyldig att göra en individuell prövning i varje enskilt fall är det inte tillräckligt att till exempel vid avslag enbart hänvisa till att den enskilde har haft inkomster över försörjningsstödsnivå. I motiveringen bör även de övriga skäl ingå som gör att socialnämnden bedömer att den enskilde kan klara sig utan bistånd, till exempel att den biståndssökande har förmåga att klara upp situationen på egen hand. När ett beslut berör ett barn ska det framgå att barnperspektivet har beaktats samt på vilket sätt.

6.10.2 Underrättelse om beslut

Den enskilde ska alltid få besked om innehållet i ett beslut. Om beslutet innebär att en ansökan avslås helt eller delvis ska den enskilde också få en besvärshänvisning, d v s information om hur han eller hon gör för att överklaga beslutet. Vid avslagsbeslut ska kommunikering av både beslut och besvärshänvisning göras skriftligt.

6.10.3 Avslagsbeslut

När ett beslut fattas om helt eller delvis avslag på en ansökan om ekonomiskt bistånd ska de omständigheter som ligger till grund för beslutet kommuniceras med den enskilde. Om avslagsbeslutet grundas på uppgifter som den enskilde själv har lämnat kan det vara tillräckligt med muntlig kommunikering, men om beslutet grundas på uppgifter från någon annan än den sökande bör kommunikeringen ske skriftligt.

Via avslagsbeslut är det mycket viktigt att motiveringen till beslutet framgår tydligt av beslutsdokumentet. I de fall det finns flera skäl till avslag ska samtliga skäl noteras i beslutet och en närmare motivering i det enskilda fallet framgå av

texten. Avslagsbeslut ska alltid kommuniceras skriftligt till den enskilde. Av beslutet ska följande uppgifter framgå:

- Vad ansökan avser.
- Hänvisning till lagrum enligt vilket beslutet fattas.
- Om beslutet gäller en särskild tidsperiod.
- Motivering till avslaget.
- Att beslutets konsekvenser för eventuella barn har övervägts.
- Datum för beslut, samt beslutsfattare och titel.

Besvärshänvisning ska alltid lämnas tillsammans med avslagsbeslutet.

6.11 Överklagan

Den enskilde har rätt att få lagligheten i nämndens beslut prövad i förvaltningsrätten enligt 10 kap. 1 § kommunallagen. Överklagan lämnas då direkt till förvaltningsrätten som i dessa fall endast kan upphäva eller fastställa beslutet, inte ersätta det med ett nytt. Särskilda regler träder enligt 16 kap. 3 § SoL in vad som gäller beslut som fattas enligt 4 kap. 1 och 5 § § SoL. Dessa beslut överklagas enligt 22 § förvaltningslagen och innebär att domstolen kan pröva både beslutets laglighet och lämplighet. Det betyder att domstolen kan ompröva beslutet i dess helhet och ersätta det med ett nytt beslut. Överklagan enligt förvaltningslagen lämnas till nämnden som tar ställning till om beslutet ska omprövas eller lämnas vidare till förvaltningsrätten för avgörande.

Om en överklagan innehåller nya uppgifter som föranleder en ändring av beslutet ska beslutet omprövas. En rättelse ska göras om myndigheten, som första instans, har fattat ett beslut som uppenbart är oriktigt, som kan ändras snabbt eller enkelt och om ändringen inte är till en nackdel för någon enskild part. Skyldigheten att ändra ett beslut gäller inte om myndigheten redan har överlämnat handlingarna i ärendet till en högre instans eller om det finns särskilda skäl som talar mot att myndigheten ändrar beslutet.

En överklagan ska alltid vara skriftlig. I skrivelsen ska den som överklagar ange vilket beslut som ska överklagas och hur han eller hon vill att beslutet ska ändras. Överklagan ska undertecknas och originalet ska lämnas till myndigheten inom tre veckor från delgivningen. Om den enskilde behöver hjälp med att utforma överklagandet är myndigheten skyldig att hjälpa till med det.

Om det inte framkommit nya uppgifter som medför att det överklagade beslutet omprövas eller ändras i sin helhet, ska socialnämnden överlämna överklagandet till förvaltningsrätten utan dröjsmål. Justitieombudsmannen, JO har uttalat att den tid som behövs för att granska och överlämna ett ärende till förvaltningsrätten i regel inte överstiger en vecka.

Till förvaltningsrätten ska följande handlingar sändas:

- Ansökan
- Överklagandet i original
- Överklagat beslut

- Eventuellt yttrande
- Journalanteckningar
- Normberäkning
- Övriga relevanta handlingar för beslutet

Om överklagan kommer in för sent ska den myndighet som fattar det överklagade beslutet avvisa överklagan enligt 24 § förvaltningslagen och fullföljdshänvisning ska skickas till den klagande. Beslutet i original, eventuellt yttrande och kopia på alla handlingar som bifogas till domstolen ska också skickas till den sökande.

6.12 Utbetalningsperiod och utbetalningssätt

Om ansökan om ekonomiskt bistånd avser en annan period än en kalendermånad, bör biståndet i regel beräknas från och med tidsbeställningsdagen. Om den enskilde har angivit ett senare datum i ansökan, bör detta gälla.

Ekonomiskt bistånd betalas direkt till den enskilde via något av de vanliga betalningssätten, bankkonto, postanvisning, postgiro eller bankgiro och bör i regel betalas ut månadsvis och vara den sökande tillhanda några dagar innan månadsskiftet varje månad. En förutsättning för det är att ansökan är komplett och inlämnad i god tid innan, ca 10 arbetsdagar. Extraordinära utbetalningssätt i form av t.ex. förladdat kort bör endast användas i undantagsfall och om mycket speciella omständigheter föreligger.

6.13 Dagbelopp

Om ekonomiskt bistånd ges för en kortare period än en månad bör socialnämnden använda sig av ett dagsbelopp. Dagsbeloppet räknas fram genom att beloppet i riksnormen multipliceras med tolv och sedan divideras med 365.

7 Återkrav och återsökning

Rätten till ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL är det yttersta ekonomiska skyddsnätet och beviljas som regel utan krav om återbetalning. I fall där det kan antas att den enskilde kommer att erhålla en viss förmån eller ersättning kan dock ekonomiskt bistånd beviljas mot återkrav. Det kan till exempel gälla om den enskilde väntar på utbetalning av arbetslöshetsersättning men där utbetalning dröjt och en större summa kommer att betalas ut retroaktivt. Återkrav av bistånd kan endast ske enligt SoL och endast mot förmån eller ersättning som den enskilde redan har eller är beslutad. Detta regleras i 9 kap. 1-4 §§ SoL.

När det gäller förmån under prövning hos Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten och som kan komma att beviljas med retroaktivt belopp, till exempel sjukersättning, bostadsbidrag, underhållstöd, aktivitetsersättning eller bostadstillägg ska biståndet återsökas från den myndighet som handlägger ansökan. Ekonomiskt bistånd ska i dessa fall beviljas utan villkor om återbetalning. Bestämmelser om återsökning av ersättning hos Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten regleras i socialförsäkringsbalken.

7.1 Återsökning hos Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten

Kommunen ska återsöka bistånd som den enskilde beviljas under den tid Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten prövar en förmån som kan komma att utbetalas retroaktivt. Villkoret är att den enskilde för motsvarande period i väsentlig mån fått sin försörjning genom ekonomiskt bistånd från kommunen. Det innebär att det inte får röra sig om mycket kortvarigt bistånd som till exempel några dagars matpengar. Om Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten felaktigt betalar ut retroaktiv ersättning till den enskilde istället för till kommunen, kan kommunen kräva berörd myndighet på beloppet.

Pensionsmyndigheten kan själv ge förskott på sökt pension om det är troligt att förmånen kommer att beviljas men beslut eller uträkning av ersättningen dröjer. Detta ska undersökas innan ekonomiskt bistånd enligt SoL beviljas som förskott på sökt förmån.

7.2 Återkrav enligt SoL

Det finns två sätt för kommunen att få tillbaka utbetalt bistånd:

- Överenskommelse med den enskilde om att han eller hon ska betala tillbaka (9 kap. 2 § SoL).
- Krav till den enskilde om återbetalning av bistånd som han eller hon fått för mycket eller på oriktiga grunder (9 kap. 1 § SoL).

Återkrav av ekonomiskt bistånd ska bara göras mot en väntad faktisk inkomst, förutom i de fall den enskilde fått ekonomiskt bistånd på felaktiga grunder eller har fått för mycket bistånd utbetalt. Om den enskilde felaktigt har fått ekonomiskt bistånd/för högt belopp ska pengarna alltid återkrävas. För att det ska vara meningsfullt att återkräva en väntad inkomst måste den väntade inkomsten antas ge ett överskott efter avdrag för den enskildes löpande levnadsomkostnader. I annat fall ska ett återkrav inte läggas upp. Återkrav får inte göras mot framtida försörjningsstöd.

Akut utbetalning av matpengar som gjort av sociala eller medicinska skäl ska inte återkrävas. Om den akuta hjälpen ges på grund av att någon tillfälligtvis är förhindrad att disponera sina inkomster eller tillgångar kan den dock återkrävas. Även akut hjälp till exempelvis en hyresskuld för att undvika avhysning kan återkrävas om hushållet har inkomster över normen.

7.2.1 Återkrav enligt 9 kap. 2 § första stycket SoL

Återkrav av ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL kan ske på tre grunder:

- Bistånd som förskott på förmån eller ersättning.
- Bistånd till enskild som är indragen i arbetskonflikt.
- Bistånd till enskild som på grund av förhållanden som han eller hon inte kunnat råda över, hindrats från att förfoga över sina inkomster eller tillgångar.

Som förmån eller ersättning räknas förmåner från Försäkringskassan/Pensionsmyndigheten till exempel sjukersättning, tidsbegränsad sjukersättning, aktivitetsersättning, bostadstillägg för pensionärer och underhållstöd. Andra ersättningar eller förmåner kan till exempel vara lön (gäller även statlig lönegaranti vid konkurs), arbetslöshetsersättning och studiestöd.

Återkrav av förmån eller ersättning som inte omfattas av Socialförsäkringsbalken bygger helt och hållet på överenskommelse mellan kommunen och den enskilde. Om den instans som betalar ut förmånen eller ersättningen kräver det behöver socialtjänsten uppvisa en fullmakt som styrker den överenskommelse om återkrav som träffats mellan socialtjänsten och den enskilde. Möjligheten att återkräva måste därför undersökas och bedömas från fall till fall.

Mycket kortvarigt bistånd, till exempel några dagars matpengar, ska inte återkrävas. Det ska preciseras i överenskommelsen mot vilken utbetalning som återkrav enligt punkterna 1 och 2 ovan gäller. Däremot finns inget krav att det ska gälla samma tidsperiod. Situationer som avses under punkten 3 kan till exempel vara om det uppstår felaktigheter i de tekniska system som används vid löneutbetalning eller banktransaktioner.

7.2.2 Återkrav enligt 9 kap. 2 § andra stycket SoL

4 kap 2 § SoL kan undantagsvis användas när kommunen ger ekonomiskt bistånd, trots att den sökande inte har rätt till ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL. Bistånd enligt 4 kap, 2 § SoL kan villkoras mot återbetalning men får bara återkrävas om den beviljats med sådant villkor. Följande situationer kan bli aktuella för återkrav:

- Hushåll med realiserbara tillgångar.
- Hushåll med egen försörjning/inkomst över norm.
- Hushåll som har behov av depositionsavgift som återbetalas inom viss tid.

För att undvika allvarliga sociala konsekvenser kan bistånd med villkor om återbetalning enligt 4 kap. 1 § SoL beviljas. Detta kan till exempel vara till hyresskuld där behovet kunnat tillgodoses genom egen inkomst och där återbetalningsförmåga finns.

7.2.3 Felaktig utbetalning – återkrav enligt 9 kap. 1 § SoL

Återkrav av bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL ska göras om någon fått felaktigt bistånd genom:

- Oriktiga uppgifter.
- Underlåtenhet att lämna uppgift.
- På annat sätt förorsakat att bistånd beviljats obehörigen eller med för högt belopp.

Kommunen får i dessa fall kräva tillbaka det belopp som utbetalts för mycket. I det fall det är kommunen som har förorsakat den felaktiga utbetalningen får kommunen kräva tillbaka det felaktiga beloppet om den enskilde borde ha förstått att utbetalningen var fel, till exempel vid rena felräkningar eller när dubbel utbetalning skett av misstag.

Denna bestämmelse ersätter eller inskränker inte rutinen att göra polisanmälan om den enskilde avsiktligt lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter. Grunden för återkrav enligt 9 kap. 1 § SoL är alltid att biståndet är utbetalt på felaktig grund. Biståndet behöver inte vara förskott på förmån/ersättning eller vara beviljat med villkor om återbetalning.

7.3 Väcka talan om ersättning

I de fall den enskilde inte återbetalar återkrav enligt 9 kap. 1 eller 2 §§ SoL kan kommunen med stöd av 9 kap. 3 § SoL väcka talan om ersättning hos förvaltningsrätten. Talan måste väckas inom 3 år från det att biståndet utbetalades och får inte bifallas av rätten om personen genom att återbetala kostnaden eller del av den kan antas bli ur stånd att klara sin försörjning eller livsföring i övrigt. Innan talan väcks ska socialnämnden skicka två betalningspåminnelser och den enskildes aktuella ekonomiska situation utredas så långt det är möjligt. Den enskilde ska alltid erbjudas möjlighet att presentera och diskutera sina ekonomiska förhållanden.

Visar genomförd utredning att det är styrkt eller troligt att den enskilde har betalningsförmåga ska talan väckas hos förvaltningsrätten. Visar utredningen att den enskilde för tillfället inte kan återbetala kan återkravet ligga vilande under en period. Om förvaltningsrätten beslutar att den enskilde är ersättningsskyldig utgör domen underlag för ansökan om utmätning hos Kronofogdemyndigheten.

7.3.1 Kraveftergift

Om det är uppenbart att förhållandena ändrats så att den enskilde inte inom rimlig tid kan återbetala skulden kan kommunen enligt 9 kap. 4 § SoL helt eller delvis återge återkravet.

7.4 Bidragsbrott

Kommunen är enligt bidragsbrottslagen skyldig att göra en polisanmälan om det finns anledning att tro att ett bidragsbrott har begåtts i samband med ansökan om ekonomiskt bistånd. I samband med brottsanmälan får ingen social hänsyn vägas in eller individuell bedömning göras för att motivera att anmälan inte görs.

Innan anmälan görs ska en utredning av vad som hänt och hur detta påverkat rätten till bistånd göras. Om felaktig utbetalning skett eller risk för felaktig

utbetalning förelegat på grund av vad som förefaller vara en brottslig handling från den sökandes sida, finns det anledning att anta att ett brott har begåtts och en polisanmälan bör då göras. Utredningen ska besvara om den sökande har fått tillfredställande information om vilka regler som gäller och om den sökande varit medveten om konsekvensen av sitt handlande. Det är viktigt att dessa utredande åtgärder vidtas så att varje brottsanmälan är välgrundad. Den interna utredningen bör göras så fort som möjligt sedan indikationen uppstått.

När utredningen är klar ska den kommuniceras till den enskilde och han eller hon ska få möjlighet att lämna sin version av det inträffade. Efter att den enskilde har fått möjlighet att yttra sig över utredningens innehåll fattar enhetschef beslut om en polisanmälan ska göras eller inte.